

Проф. д-р ФАНЯ ФИЛИПОВА
катедра „Счетоводна отчетност“,
ИУ – Варна

Фаня Аспарухова Филипова е родена през 1964 г. в гр. Пловдив. През 1983 г. завършва Икономически техникум „В. Левски“ – гр. Пловдив, а след това през периода 1983 – 1987 г. е студентка във ВИНС „Д. Благоев“ – гр. Варна (днес Икономически университет), специалност „Счетоводна отчетност“. След завършване на висшето си образование една година работи като счетоводител в Завод за пишещи машини – гр. Пловдив, а от 1988 г. е редовен преподавател по счетоводство и контрол в ИУ – Варна, катедра „Счетоводна отчетност“. От 1996 г. е „доктор по икономика“ по научната специалност „05.02.07. Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ с тема на дисертационен труд „Проблеми на професионалната етика в счетоводството“. През периода 1999 – 2012 г. е доцент, а от 2012 г. е професор по счетоводство в ИУ – гр. Варна. Специализирала е в Института на дипломираните експерт-счетоводители от Англия и Уелс (Лондон, 1991 г.) и в Manchester Business School (Манчестър, 1993 г.) От 1994 г. е дипломиран експерт-счетоводител и член на Института на дипломираните експерт-счетоводители. Има повече от 130 публикации в областта на счетоводството и контрола.

Доц. д-р ВЕНЕЛИН ГЕОРГИЕВ
катедра „Счетоводна отчетност“,
ИУ – Варна

Венелин Георгиев е роден в гр. Варна през 1957 г. След завършване на Икономическия техникум в града през периода 1978 – 1982 г. придобива висше икономическо образование, специалност „Счетоводна отчетност“ във ВИНС „Д. Благоев“ – Варна (днес Икономически университет). Работи една година като счетоводител в

ТК „Балкантурист“ – Златни пясъци. От 1983 г. е редовен преподавател по счетоводство и финансов анализ към катедра „Счетоводна отчетност“ на същия университет. През 1994 г. защитава докторска дисертация на тема „Проблеми на счетоводното отчитане и анализа на икономическата ефективност на дейността „изкупуване на селскостопански произведения“ в условията на пазарна икономика“. През 1991 г. е специализирал в КРМГ – Дюселдорф, Германия. Има около 50 публикации в областта на финансовото счетоводство и икономическия анализ.

Гл. ас. д-р РЕНИ ПЕТРОВА
катедра „Счетоводна отчетност“,
ИУ – Варна

Рени Петрова е родена през 1984 г. в гр. Варна. През периода 1998 – 2003 г. се обучава във Варненската търговска гимназия „Г. С. Раковски“ – гр. Варна, спец. „Икономика и мениджмънт“. През 2008 г. завършва магистърска степен – специалност „Счетоводство и контрол“ в Икономически университет – гр. Варна и от същата година е редовен преподавател към катедра „Счетоводна отчетност“. Тя е доктор по научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ със защитен дисертационен труд на тема „Счетоводно отчитане на нематериалните активи във фармацевтичните предприятия“ през 2014 г. Има над 10 публикации и научни интереси в областта на отчитането на нематериалните активи, МСФО, манипулирането на информацията във финансовите отчети и професионалната етика.

ИЗСЛЕДВАНЕ ЕФЕКТА ОТ ПРЕМИНАВАНЕ КЪМ МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ (МСС/МСФО) В БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ЗА ПЕРИОДА 2002 – 2014 ГОДИНА

.....

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Актуалност на проблема и мотиви за изследването

От 2002 г. определен кръг най-значими български предприятия са задължени да изготвят финансовите си отчети според изискванията на МСС/МСФО¹, но резултатите, ползите и проблемите, свързани с това, не са всестранно изследвани в българската специализирана литература. Преобладават публикации, разясняващи отделни понятия и изисквания на МСС/МСФО, както и настъпващите постоянни промени в тези стандарти. Липсват достатъчно емпирични изследвания, които да представят пред заинтересованите лица:

- какъв е ефектът от преминаване към МСС/МСФО върху размера на собствения капитал на предприятията;
- какъв е данъчният ефект, свързан с прилагането на МСС/МСФО;
- как и доколко реално се спазват тези стандарти;
- дали информацията от финансовите отчети, изготвени съгласно МСС/МСФО, става по-разбираема, прозрачна, сравнима и полезна за инвеститорите;
- кои са най-типичните слабости при изготвяне на финансовите отчети;
- кои са причините и мотивите за нарушенията;
- как влияе информацията от отчетите върху различните икономически субекти;
- как действа системата за въвеждане и контрол върху спазването на стандартите;
- прилагането на МСС/МСФО обусловено ли е от отрасловата принадлежност на предприятието; от вида на собствеността, правната ѝ форма; от наличието на чуждестранни собственици или контрагенти; от публичния интерес към отчетността; от данъчното законодателство; от квалификацията и начина на премиране на висшето ръководство; от това кой одитира отчета (голямо чуждестранно

¹ МСС/МСФО – съвкупността от Международни счетоводни стандарти и Международни стандарти за финансови отчети, одобрени от ЕС и приложими в България.

одиторско предприятие, българско одиторско предприятие или самостоятелно практикуващ регистриран одитор).

В чуждестранната специализирана литература интересът към ползите, проблемите и перспективите пред МСС/МСФО през последните десетина години **е огромен**. Главна причина за това са активните процеси на хармонизация и конвергенция на счетоводните и одиторските стандарти. Особено мощен тласък към тази проблематика оказва решението на ЕС всички публични европейски компании да изготвят консолидираните си финансови отчети съгласно МСС/МСФО след 01.01.2005 г., както и намерението на САЩ в обозримото бъдеще да въведе МСС/МСФО спрямо американските листвани компании.

След 2005 г. органите на ЕС регулярно възлагат конкретни проучвания на професионални организации, научни институти и колективи, както и на свои помощни органи, насочени към изследване на състоянието, проблемите и последиците от прилагането на МСС/МСФО. Списъкът на подобни сериозни проучвания и публикации е твърде дълъг. В настоящото изследване **единствено ще бъдат обобщени получените резултати** на най-значимите от тях, без да се претендира за изчерпателност.

1.2 Цел, задачи, обект, предмет и методика на изследването

Целта на разработката е да се анализира ефектът от преминаване към МСС/МСФО върху собствения капитал (в т.ч. и финансовия резултат) на извадка от български предприятия през периода 2002 – 2014 г.² и да се дефинират най-силно засегнатите от преминаването отчетни обекти.

Въз основа на така формулираната цел, в обобщен вид, **задачите на изследването** се свеждат до следното:

1. Да се систематизира съществуващата литература по проблема, свързана с преминаване и прилагане на МСС/МСФО по света, и да се обобщят резултатите от извършените предходни изследвания.
2. Да се дефинират проблемите при преминаване към МСС/МСФО за първа година в България, като се измери ефектът от това преминаване върху финансовия резултат, собствения капитал като цяло, финансовата автономност и финансовата задлъжнялост.
3. Да се анализират видът и размерът на корекциите, извършени от българските предприятия при преминаване към МСС/МСФО, като се съпоставят със степента на различие между нормите в националните счетоводни стандарти и тези в МСС/МСФО през периода 2002 – 2014 г.

² Това е второ, продължаващо изследване на авторите по проблема, като първото обхваща периода 2002 – 2008 г. За целта вж. Филипова, Ф. и колектив, Прилагане на МСС/МСФО в България: състояние и резултати, изд. „Наука и икономика”, ИУ – Варна, 2013 г.

4. Да се анализират най-значимите корекции във финансовите отчети на изследваните български предприятия в резултат на преминаване към МСС/МСФО и доколко те са релевантни.

Решаването на горните задачи би спомогнало да се направи преценка *какви са последиците от въвеждане на МСС/МСФО върху счетоводното качество в България, в т.ч. намалява ли управлението (манипулирането) на финансовия резултат.*

Обект на изследването е преминаването от местни (национални) счетоводни стандарти към Международните стандарти за финансово отчитане, **а предмет на изследването** е ефектът на това преминаване върху собствения капитал на представителна извадка български предприятия за периода 2002 – 2014 г.

Методика на изследването: В настоящото проучване се прилагат количествени методи при ръчно събиране на данните поради липса на официална база данни от отчети на българските предприятия за изследвания период.

1.3 Изследователски хипотези

Основната изходна хипотеза е, че влизането на България в ЕС през 2007 г. оказва позитивно влияние върху финансовата отчетност на предприятията. Предполага се, че в рамките на изследвания период 2002 – 2014 г. са налице тенденции на все по-добро прилагане на МСС и извличане на по-значими ползи от това от страна на стопанските субекти.

Що се отнася до прилагането на МСС/МСФО за първа година у нас, авторовите хипотези са следните:

- ако е налице увеличение на размера на собствения капитал при преминаване към МСС/МСФО, това би означавало, че НСФОМСП/НСС са по-консервативни;
- при намаление на размера на собствения капитал при преминаване към МСС/МСФО би се приело, че МСС/МСФО са по-консервативни;
- ако няма значителна промяна в размера на собствения капитал при преминаване към МСС/МСФО, това би означавало, че измененията се дължат единствено на прекласифициране между отделните статии на годишните финансови отчети или на промяна във формата на отчетите;
- ако размерът и видът на преизчисленията на собствения капитал при преминаване към МСС/МСФО в периода 2009 – 2014 г. са по-

значими в сравнение с периода 2002 – 2008 г.³, това би означавало, че преминаващите предприятия по-качествено и адекватно прилагат изискванията на МСФО 1 *Прилагане на МСФО за първа година*. Обратното би означавало формален, а в определени случаи – неадекватен подход при преминаването, което води до недостовърни първи финансови отчети по МСФО.

1.4. Изследователски подход

Прилаганите изследователски методи включват:

1. Относно изследване прилагането на МСС/МСФО за първа година в България за периода 2002 – 2008 г.⁴: изчислени са индекси на консерватизъм на собствения капитал и на печалбата за 15 публични предприятия, които са оповестили преизчисленията, изисквани от ПКР 8, съответно МСФО 1, и на 15 предприятия, които са посочили, че в резултат на преминаването към МСС/МСФО не са настъпили съществени изменения в отчетните обекти. В допълнение към общите и частичните индекси на консерватизъм на собствения капитал и печалбата е изчислено и процентното изменение на тези две величини в резултат на преминаването към МСС/МСФО за 15 предприятия. То представлява съотношение между отделните частични корекции по отчетни обекти и собствения капитал (съотв. печалбата) по НСФОМСП/НСС. В допълнение се изследва и промяната в рентабилността на собствения капитал при преминаване към МСС/МСФО (изчислен като съотношение на балансовата печалба към собствения капитал). Анализират се и коефициентите на финансова автономност (като съотношение между собствения капитал и пасивите) и финансова задлъжнялост (като съотношение на пасивите към собствения капитал). Целта е да се установи влиянието на прехода към МСС/МСФО върху дългосрочната платежоспособност и задлъжнялост на предприятията;

2. Относно изследване прилагането на МСС/МСФО за първа година в България за периода 2009 – 2014 г.:

3 Българските НСФОМСП не са променяни от 2007 г. до началото на 2016 г. До 2007 г. периодично са извършвани промени в тях, които да ги хармонизират с МСС/МСФО. Разбирането на авторите в изследването е, че в периода 2002 – 2008 г. различията между НСФОМСП и МСС/МСФО са по-малко по вид и значимост, поради което очакваните корекции при преминаване биха могли да са по-незначителни. **В периода от 2009 г. насам изоставането в развитието на НСФОМСП води до много по-значими различия между тях и МСС/МСФО, поради което очакването на авторите е, че преминалите след 2009 г. към МСС/МСФО български компании би следвало да извършат повече по вид, стойност и значимост корекции.**

4 В настоящото изследване са представени единствено обобщените резултати и изводи за периода 2002 – 2008 г., които са обект на детайлно проучване от страна на авторите в цитирания труд: Филипова, Ф. и колектив, *Прилагане на МСС/МСФО в България: състояние и резултати*, изд. „Наука и икономика”, ИУ – Варна, 2013.

- извършено е сравнение на вида, размера и характера на направените корекции от страна на преминаващите предприятия за двата анализирани периода: **2002 – 2008 г.** и **2009 – 2014 г.**;
- анализирани са корекциите при преминаване към МСС/МСФО – като вид, обект и стойност в отчетите на основна извадка от 14 предприятия и две сравнителни групи по 4 предприятия за периода 2008 – 2014 г.

1.5. Ограничения на изследването

Тук се анализира *само един аспект, свързан с* прилагането на МСС/МСФО: ефектът от преминаване към тези стандарти и то *спрямо част от предприятията*, които по закон следва да прилагат МСС/МСФО. Една от най-съществените трудности за осъществяване на подобно емпирично изследване е липсата на пълни бази данни с информация от годишни (или междинни) отчети на тези предприятия. Не всички изследвани дружества поддържат своя електронна страница. Освен това информацията, оповестена на сайтовете им, включително финансовата, не е пълна и не отговаря на всички регулативни изисквания. Това затруднява не само инвеститорите, но и изследователите при събирането на информация с **цел извършване на по-мощабни емпирични изследвания.**

2. ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРАТА ПО ПРОБЛЕМА

2.1 Основни проблеми, свързани със състоянието и резултатите от въвеждане на МСС/МСФО по света

Към настоящия момент Международните стандарти за финансово отчетяване (МСС/МСФО) се прилагат в повече от 160 държави. Европейският съюз е най-голямата регионална общност, в която те са задължителни за прилагане по отношение на публичните компании от началото на 2005 г. През юни 2015 г. Комисията към Европейския парламент публикува доклад относно прилагането на МСС/МСФО⁵, в който се посочва, че компаниите и инвеститорите в ЕС имат положително отношение към МСС/МСФО. Разбира се, има и нужда от допълнителни действия относно по-доброто прилагане на стандартите, както и работа в посока на премахване на прекомерната им сложност. През над 10-те години от въвеждането им ЕС регулярно възлага проучвания на резултатите, ефектите и проблемите, свър-

5 Evaluation of the Regulation (EC) N 1606/2002 of 19 July 2002 on the application of International Accounting Standards, Report from the Commission to the European Parliament and the Council, European Commission, 2015, Brussels, Available at: http://ec.europa.eu/finance/accounting/docs/ias-evaluation/20150618-report_en.pdf, извл. 05.05.2016.

зани с прилагане на МСС/МСФО⁶. Независимо че резултатите от тях **не са еднозначни, доминираща е констатацията, че въвеждането на МСС/МСФО в ЕС има положителни последици и по-конкретно:**

- налице е увеличаване прозрачността и сравнимостта на информацията в публичните отчети;
- забелязва се намаляване разходите за капитал;
- има подобряване на пазарната ликвидност;
- увеличават се корпоративната инвестиционна ефективност и международните капиталови потоци.

Проучванията сочат, че горните положителни ефекти не са еднакви за всички държави членки и за всички прилагащи предприятия. Причината за това са **различията в комплекса от институционални фактори в отделните страни, както и разликите в отчетните мотиви на прилагащите стандартите. Но, в преобладаваща си част, тези проучвания не включват данни от страни – членки на ЕС, от Източна Европа. Това не позволява да се прецени ефектът от прилагане на МСФО в страните с по-слабо развити пазарни механизми и по-неблагоприятна институционална среда, сред които е и България.** Оскъдността на изследванията относно прилагането на МСС/МСФО в източноевропейските страни и причините за това се анализират в изследването на Albu и Albu⁷. Всичко това мотивира настоящето проучване.

Изхождайки от значимия брой изследвания, осъществени през последните десетина години в областта на прилагането на МСС/МСФО, и с цел систематизиране на тяхната проблематика, е представена следната таблица:

6 EU implementation of IFRS and the fair value directive: a report for the European Commission, ICAEW, 2007, Available at: http://ec.europa.eu/finance/accounting/docs/studies/2007-eu_implementation_of_ifrs.pdf, извл. 06.03.2015; The future of IFRS, Information for Better Markets initiative, ICAEW, 2012, Available at: <http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/future-of-ifrs.ashx>, извл. 06.03.2015; The effects of mandatory IFRS in the EU, ICAEW, 2014 Available at: <http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/effects-of-mandatory-ifrs-adoption-oct2014-execsum.ashx>, извл. 06.03.2015; Moving to IFRS reporting: seven lessons learned from the European experience, ICAEW, 2015, Available at: <http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial%20reporting/ifrs/ifrs%20lessons%20learned/tecpln13897-7%20ifrs%20in%20the%20eu-final-web.ashx>, извл. 08.04.2016; Maystadt, P. Should IFRS Standards be more “European”? Mission to reinforce the EU’s contribution to the development of international accounting standards Report, 2013 Available at: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/governance/reform/131112_report_en.pdf, извл. 07.05.2016.

7 Albu, N. and Albu, C. N. IFRS application in Central and South-Eastern European countries, Accounting and Management Information Systems, 2014, Vol. 13, No. 2, pp. 182–197 Available at: http://www.cig.ase.ro/revista_cig/Fisiere/13_2_1.pdf, извл. 07.05.2015.

Табл. 1 Извършени изследвания относно прилагането на МСС/МСФО⁸

№	Изследван проблем	Автор, заглавие
1	Предполагаеми последици (ползи и недостатъци) от въвеждане на МСС/МСФО	Ball, R., IFRS: Pros and cons for investors, www.ssrn.com, 2005; Tsakumis, G., D. Campbell, T. Douppnik, IFRS: Beyond the standards, Journal of Accountancy, Feb. 2009; Fleckner, A., FASB and IASB: Dependence despite independence, Virginia Law & Business Review, volume 3, fall 2008, N 2; Brüggemann, U., J. Hitz, T. Sellhorn, Intended and unintended consequences of mandatory IFRS adoption: Review of extant evidence and suggestions for future research, sept. 2010, www.ssrn.com; Hail, L., C. Leuz, and P. D. Wysocki, 2009. Global accounting convergence and the potential adoption of IFRS by the United States: an analysis of economic and policy factors. Working paper. University of Pennsylvania, University of Chicago, and Massachusetts Institute of Technology; Wysocki, P., New institutional Accounting and IFRS, Accounting and Business Research, 2011; Sunder, S., IFRS Monopoly: Pied piper of Financial Reporting, Conference for Better Markets: ICAEW, Dec. 20-21, 2010, London; Brown, Philip, 'International Financial Reporting Standards: what are the benefits?', Accounting and Business Research, vol 41 (2011), pp 269-285; Brüggemann, Ulf, Jörg-Markus Hitz and Thorsten Sellhorn, 'Intended and unintended consequences of mandatory IFRS adoption', European Accounting Review, vol 22 (2013), pp 1-37; Tarca, Ann, 'The case for global accounting standards: arguments and evidence', appendix to Report to the Trustees of the IFRS Foundation: IFRS Foundation Staff Analysis of the SEC Final Staff Report – Work Plan for the Consideration of Incorporating IFRS into the Financial Reporting System for US Issuers, London: IFRS Foundation, 2012.
2.	Фактори, влияещи върху прилагането и внедряването на МСС/МСФО	
2.1	Изследване на институционалните фактори и прилагането на МСС/МСФО	Ball, R., Kothari, S. P. and A. Robin. „The Effect of International Institutional Factors of Properties of Accounting Earnings“, Journal of Accounting and Economics 29 (2000): 1-51; De las Heras, E., J. A. Moreira, and P. Teixeira, 2010. Are institutional factors influencing accounting policy choices under IFRS? A European perspective. Working paper. Universidad Autonoma de Madrid and Universidade do Porto.

⁸ Посочените автори и заглавия не представляват изчерпателен списък, а са представени само по-значителните от тях (според преценката на авторите на настоящето изследване). Много подробна библиография по въпроса съдържа изследването The effects of mandatory IFRS adoption in the EU: a review of empirical research, ICAEW, 2015, Available at: <http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/ifbm/effects-of-mandatory-ifrs-adoption-april-2015-final.ashx?la=en>, извл. 10.05.2016.

№	Изследван проблем	Автор, заглавие
2.2	Изследване на отчетните мотиви на ръководството и прилагането на МСС/МСФО	Burgstahler, D.C., Hail, L. and C. Leuz. „The Importance of Reporting Incentives: Earnings Management in European Private and Public Firms“, Accounting Review 81 (2006): 983-1017; Ball, R., Robin, A. and J. S. Wu. „Incentives Versus Standards: Properties of Accounting Income in Four East Asian Countries“, Journal of Accounting and Economics 39 (2005): 235-270;
3.	Начин на прилагане и внедряване на МСС/МСФО в групи страни и в отделни държави	<p>Financial Statement Effects of the Adoption of International Accounting Standards: the Case of Germany. Review of Accounting Studies, 12, 623-657; He, X., T. J. Wong, D. Young, Challenges for implementation of Fair value accounting in emerging markets: evidence from IFRS adoption in China, www.ssrn.com, Feb. 2009; McGee, R. W., G. Preobragenskaya, Problems in implementing IAS in a transition economy: a case study of Russia, 8th International Conference on Global Business and Economic Development, Guadalajara, Mexico, Jan. 7-10, 2004.</p> <p>Implementation of IFRS by Listed Companies in the Baltic States, OÜ Nõu, Submitted to: East West Management Institute, Director Geoffrey Mazullo, December 14, 2004</p> <p>Amiraslani, Hami, George E. Iatridis and Peter F. Pope, Accounting for Asset Impairment: A Test for IFRS Compliance across Europe, London: Cass Business School, 2013.</p> <p>André, Paul, Dionysia Dionysiou and Ioannis Tsalavoutas, ‘Mandatory adoption of IFRS by EU listed firms and comparability: determinants and analysts’ forecasts’, 2012 (unpublished).</p> <p>André, Paul, Andrei Filip and Luc Paugam, ‘Impact of mandatory IFRS adoption on conditional conservatism in Europe’, Journal of Business Finance and Accounting (forthcoming 2014); Armstrong, Christopher S., Mary E. Barth, Alan D. Jagolinzer and Edward J. Riedl, ‘Market reaction to the adoption of IFRS in Europe’, The Accounting Review, vol 85 (2010), pp 31-61; Callao, Susana, José I. Jarne and José A. Laínez, ‘Adoption of IFRS in Spain: effect on the comparability and relevance of financial reporting’, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, vol 16 (2007), pp 148-178.</p>
3.1	Изследване спазването на МСС/МСФО	Cascino, S. and J. Gassen, Do harmonized accounting standards lead to harmonized accounting? German-Italian evidence; Working paper. University of Naples Federico II and Humboldt University of Berlin, 2009; Gaeremynck, A., D. B. Thornton, and A. Verriest, 2009. Quality of IFRS adoption. Working paper. Catholic university of Leuven and Queen’s University Canada.

№	Изследван проблем	Автор, заглавие
3.2	Изследване промяната в счетоводното качество при прилагане на МСС/МСФО, в т.ч. и на управлението /манипулирането/ на финансовия резултат	<p>Barth, M., Landsman, W.R. and M.H. Lang. "International Accounting Standards and Accounting Quality", <i>Journal of Accounting Research</i> 46 (2008): 467-498; Soderstrom, N. S. & Sun, K. J. (2007). IFRS adoption and accounting quality: a review. <i>European Accounting Review</i>. 16(4), 675-702; Christensen, H., E. Lee M. Walker, Incentives or standards: what determines accounting quality changes around IFRS adoption?, www.ssrn.com, 2007;</p> <p>Garcia Osmá, B., and P. F. Pope, 2009. Earnings quality effects of mandatory IFRS adoption. Working paper. Lancaster University.</p> <p>Ahmed, A. S., M. Neel, and D. Wang, 2009. The effects of mandatory adoption of International Financial Reporting Standards on smoothness, conservatism and timeliness of accounting earnings. Working paper. Texas A & M University;</p> <p>Beuselinck, C., P. Joos, I. K. Khurana, and S. van der Meulen, 2009. Mandatory IFRS reporting and stock price informativeness. Working paper. Tilburg University and University of Missouri at Columbia;</p> <p>Cai, L., A. Rahman, S. Courtenay, The Effect of IFRS and its Enforcement on Earnings Management: An International Comparison, www.ssrn.com, Dec., 2008; Филипова, Ф., А. Аманасова, А. Али, Управление на финансовия резултат на българските търговски банки чрез обезценка на вземания по отпуснати кредити, Годишник на ИДЕС, 2010 г.; Ahmed, Anwer S., Michael Neel and Dechun Wang, 'Does mandatory adoption of IFRS improve accounting quality? Preliminary evidence', <i>Contemporary Accounting Research</i>, vol 30 (2013), pp 1344-1372; Aubert, François, and Gary Grudnitski, 'Analysts' estimates: what they could be telling us about the impact of IFRS on earnings manipulation in Europe', <i>Review of Accounting and Finance</i>, vol 11 (2012), pp 53-72 Salewski, Marcus, Torben Teuteberg and Henning Zülch, 'Short-term and long-term effects of IFRS adoption on disclosure quality and earnings management', 2014 (unpublished but available at SSRN); Samarasekera, Nelly, Millicent Chang and Ann Tarca, 'IFRS and accounting quality: the impact of enforcement', (2012) (unpublished but available at SSRN).</p>
3.3	Изследване на различията при прилагане на МСС/МСФО в отделните страни	<p>Kvaal, E. and C. Nobes, International differences in IFRS policy choice. <i>Accounting and Business Research</i>: forthcoming, 2009; Morais, A. I. and J. D. Curto, 2009. Mandatory adoption of IASB standards: value relevance and country-specific factors. <i>Australian Accounting Review</i> 19 (2): 128-143.</p> <p>Liao, Q., T. Sellhorn, and H. A. Skaife, 2009. The cross-country comparability of IFRS earnings and book values: evidence from France and Germany. Working paper. University of Wisconsin-Madison and WHU – Otto Beisheim School of Management;</p>

№	Изследван проблем	Автор, заглавие
3.3		<p>Clarkson, P., Hanna, J. D., Richardson, G. D., and R. Thompson, 2010. The Impact of IFRS Adoption on the Value Relevance of Book Value and Earnings. Working Paper, Simon Fraser University, Southern Methodist University, and University of Toronto; Bayerlein, Leopold, and Omar Al Farooque, 'Influence of a mandatory IFRS adoption on accounting practice: evidence from Australia, Hong Kong and the United Kingdom', <i>Asian Review of Accounting</i>, vol 20 (2012), pp 93-118; Dobija, Dorota, and Karol Marek Klimczak, 'Development of accounting in Poland: market efficiency and the value relevance of reported earnings', <i>The International Journal of Accounting</i>, vol 45 (2010), pp 356-374.</p> <p>Dunne, Theresa, Suzanne Fifield, Gary Finningham, Alison Fox, Gwen Hannah, Christine Helliari, David Power and Monica Veneziani, <i>The Implementation of IFRS in the UK, Italy and Ireland</i>, Edinburgh: Institute of Chartered Accountants in Scotland, 2008; Haller, Axel, and Martin Wehrfritz, 'The impact of national GAAP and accounting traditions on IFRS policy selection: evidence from Germany and the UK', <i>Journal of International Accounting, Auditing and Taxation</i>, vol 22 (2013), pp 39-56.</p>
3.4	Изследване начина на прилагане на МСС/МСФО при доброволно преминаване към тях	Wu, J. S. and I. X. Zhang, The voluntary adoption of internationally recognized accounting standards and firm internal performance evaluation. <i>The Accounting Review</i> 84 (4): 1281-1310, 2009.
4.	Реално постигнати резултати (ефекти) от въвеждане на МСС/МСФО – за групи страни и за отделни държави	<p>Pope, P., S. McLeay, The European IFRS Experiment: Objectives, Research Challenges and some Early Evidence, Conference for Better Markets: ICAEW, Dec. 20-21, 2010, London; Albu, Nadia, and Cătălin Nicolae Albu, 'International Financial Reporting Standards in an emerging economy: lessons from Romania', <i>Australian Accounting Review</i>, vol 22 (2012), pp 341-352; Bellas, Athanasios, Kanellos Toudas and Konstantinos Papadatos, 'The consequences of applying International Accounting Standards (IAS) to the financial statements of Greek companies', <i>Spoudai</i>, vol 57 (2007), pp 54-77; Cairns, David, Dianne Massoudi, Ross Taplin and Ann Tarca, 'IFRS fair value measurement and accounting policy choice in the United Kingdom and Australia', <i>The British Accounting Review</i>, vol 43 (2011), pp 1-21; Fox, Alison, Gwen Hannah, Christine Helliari and Monica Veneziani, 'The costs and benefits of IFRS implementation in the UK and Italy', <i>Journal of Applied Accounting Research</i>, vol 14 (2013), pp 86-101; Karampinis, Nikolaos I., and Dimosthenis L. Hevas, 'Mandating IFRS in an unfavorable environment: the Greek experience', <i>The International Journal of Accounting</i>, vol 46, (2011), 304-332.</p>

№	Изследван проблем	Автор, заглавие
4.		Khurana, Inder K., and Paul N. Michas, 'Mandatory IFRS adoption and the US home bias', <i>Accounting Horizons</i> , vol 25 (2011), pp 729-753; Glaum, Martin, Peter Schmidt, Donna L. Street and Silvia Vogel, 'Compliance with IFRS 3- and IAS 36-required disclosures across 17 European countries: company- and country-level determinants', <i>Accounting and Business Research</i> , vol 43 (2013), pp 163-204.
4.1	МСС/МСФО и счетоводните ефекти	<p>EC implementation of IFRS and the fair value directive: a report for the European Commission, oct. 2007, www.icaew.org; Evaluation of the Application of IFRS in the 2006 Financial Statements of EU Companies Report to the European Commission, Dec. 2008, Ineum Consulting, www.ineumconsulting.com; Atwood, T. J., Michael S. Drake, James N. Myers and Linda A. Myers, 'Do earnings reported under IFRS tell us more about future earnings and cash flows?', <i>Journal of Accounting and Public Policy</i>, vol 30 (2011), pp 103-121 Brochet, Francois, Alan D. Jagolinzer and Edward J. Riedl, 'Mandatory IFRS adoption and financial statement comparability', <i>Contemporary Accounting Research</i>, vol 30 (2013), pp 1373-1400 Choi, Young-Soo, Ken Peasnell and Joao Toniato, 'Has the IASB been successful in making accounting earnings more useful for prediction and valuation? UK evidence', <i>Journal of Business Finance and Accounting</i>, vol 40 (2013), pp 741-768; Devalle, Alain, Enrico Onali and Riccardo Magarini, 'Assessing the value relevance of accounting data after the introduction of IFRS in Europe', <i>Journal of International Financial Management & Accounting</i>, vol 21 (2010), pp 85-119 García Osmá, Beatriz, and Peter F. Pope, 'Strategic balance sheet adjustments under first-time IFRS adoption and the consequences for earning quality', 2011 (unpublished but available at SSRN) Horton, Joanne, George Serafeim and Ioanna Serafeim, 'Does mandatory IFRS adoption improve the information environment?', <i>Contemporary Accounting Research</i>, vol 30 (2013), pp 388-423.</p> <p>Houqe, Muhammad Nurul, Tony van Zijl, Keitha Dunstan and A. K. M. Waresul Karim, 'The effect of IFRS adoption and investor protection on earnings quality around the world', <i>The International Journal of Accounting</i>, vol 47 (2012), pp 333-355; Nobes, Christopher, 'IFRS practices and the persistence of accounting system classification', <i>Abacus</i>, vol 47 (2011), pp 267-283.</p> <p>Nobes, Christopher, 'The continued survival of international differences under IFRS', <i>Accounting and Business Research</i>, vol 43 (2013), pp 83-111.</p> <p>Nobes, Christopher, and Jordi Perramon, 'Firm size and national profiles of IFRS policy choice', <i>Australian Accounting Review</i>, vol 23 (2013), pp 208-215; Sahut, Jean-Michel</p>

№	Изследван проблем	Автор, заглавие
4.1		Sandrine Boulerne and Frédéric Toulon, 'Do IFRS provide better information about intangibles in Europe?', <i>Review of Accounting and Finance</i> , vol 10 (2011), pp 267-290; Zhuang, Zili, Bin Ke and Danqing Young, 'Mandatory IFRS adoption and accounting conservatism', 2014 (unpublished: presented at the annual meeting of the European Accounting Association, May 2014).
4.2	МСС/МСФО и ефекти върху договорните отношения	Christensen, H. B., E. Lee, and M. Walker, 2009. Do IFRS reconciliations convey information? The effect of debt contracting. <i>Journal of Accounting Research</i> 47 (5): 1167-1199; Wu, J. S. and I. X. Zhang, 2009. The adoption of internationally recognized accounting standards: implications for the credit markets. Working paper. University of Rochester and University of Minnesota. Bhat, G., J. L. Callen, and D. Segal, 2010. Credit risk and IFRS: the case of credit default swaps. Working paper. Washington University, University of Toronto, and Interdisciplinary Center Herzliya.
4.3	МСС/МСФО и капиталовите пазари	Florou, A., P. Pope, Mandatory IFRS Adoption and Investor Asset Allocation Decisions, www.ssrn.com , March 2009; Daske, H., Hail L., Leuz, C. and R. Verdi. „Mandatory IFRS Reporting Around the World: Early Evidence on the Economic Consequences“, <i>Journal of Accounting Research</i> 46 (2008): 1085-1142; Hail, L. and C. Leuz, 2007. Capital market effects of mandatory IFRS reporting in the EU: empirical evidence. Report made available by the Netherlands Authority for the Financial Markets (AFM); Daske, H., L. Hail, C. Leuz, and R. S. Verdi, 2009. Adopting a label: heterogeneity in the economic consequences of IFRS adoptions. Working paper. University of Mannheim, University of Pennsylvania, University of Chicago, and Massachusetts Institute of Technology; Aharony, Joseph, Ran Barniv and Haim Falk, 'The impact of mandatory IFRS adoption on equity valuation of accounting numbers for security investors in the EU', <i>European Accounting Review</i> , vol 19 (2010), pp 535-578 Hong, Hyun A., Mingyi Hung and Gerald Lobo, 'The impact of mandatory IFRS adoption on IPOs in global capital markets', <i>The Accounting Review</i> , vol 89 (2014), pp 1365-1397;
4.4	МСС/МСФО и макроефектите	Marquez-Ramos, L., 2008. The effect of IFRS adoption on trade and foreign direct investments, <i>Emerging Markets Finance and Trade</i> , vol 47 (2011), supplement 4, pp 42-57; Alves, Paulo, Peter F. Pope and Steven Young, <i>European Cross-Border Information Transfers and the Impact of Accounting Standards Regime Changes</i> , London: Chartered Accountants' Trustees, 2010; Amiram, Dan, 'Financial information globalization and foreign investment decisions', <i>Journal of International Accounting Research</i> , vol 11 (2012), pp 57-81; Armstrong

№	Изследван проблем	Автор, заглавие
4.4		Christopher S., Mary E. Barth, Alan D. Jagolinzer and Edward J. Riedl, 'Market reaction to the adoption of IFRS in Europe', <i>The Accounting Review</i> , vol 85 (2010), pp 31-61; Chen, Charles P., Yuan Ding and Bin Xu, 'Convergence of accounting standards and foreign direct investment', <i>The International Journal of Accounting</i> , vol 49 (2014), pp 53-86 Chen, Long, Jeff Ng and Albert Tsang, 'The effect of mandatory IFRS adoption on international cross-listings', 2014 (unpublished but available at SSRN; Lee, Gladys, and Neil Fargher, 'Did the adoption of IFRS encourage cross-border investment?', 2010 (unpublished but available at SSRN).
5.	МСС/МСФО и прилагането им в отделни отрасли	Agostino, Mariarosario, Danilo Drago and Damiano B. Silipo, 'The value relevance of IFRS in the European banking industry', <i>Review of Quantitative Finance and Accounting</i> , vol 36 (2011), pp 437-457; Badertscher, Brad A., Jeffrey J. Burks and Peter D. Easton, 'A convenient scapegoat: fair value accounting by commercial banks during the financial crisis', <i>The Accounting Review</i> , vol 87 (2012), pp 59-90 DeFond, Mark, Xuesong Hu, Mingyi Hung and Siqi Li, 'The impact of mandatory IFRS adoption on foreign mutual fund ownership: the role of comparability', <i>Journal of Accounting and Economics</i> , vol 51 (2011), pp 240-258 Florou, Annita, and Urska Kosi, 'Does mandatory IFRS adoption facilitate debt financing?', 2014 (unpublished but available at SSRN); Florou, Annita, Urska Kosi and Peter F. Pope, 'Are international accounting standards more credit relevant than domestic standards?', 2013 (unpublished but available at SSRN).; Gebhardt, Günther, and Zoltan Novotny-Farkas, 'Mandatory IFRS adoption and accounting quality of European banks', <i>Journal of Business Finance & Accounting</i> , vol 38 (2011), pp 289-333 Leventis, Stergios, and Panagiotis E. Dimitropoulos and Asokan Anandarajan, 'Loan loss provisions, earnings management and capital management under IFRS: the case of EU commercial banks', <i>Journal of Financial Services Research</i> , vol 40 (2011), pp 103-122;

2.2. Резултати от конкретни проучвания, свързани с прилагането на МСС/МСФО

2.2.1. Преглед на научните изследвания в областта на преминаването към МСС/МСФО в отделни страни

В България има частични изследвания по проблема, свързан с преминаването и прилагането на МСС/МСФО върху ограничени по размер извадки, например от приблизително 30-ина компании, като това, извършено

от Световната банка (2008).⁹ Тези изследвания са предимно описателни, не използват иконометрични модели, както и статистически методи за обработка на данните.¹⁰ Поради това изводите им са с ограничена валидност, без възможност за значими обобщения и полза за законодатели, регулатори и ползватели на финансово-счетоводна информация. По-мощни емпирични изследвания с утвърдени в западната наука иконометрични методи относно състоянието и прилагането на МСС/МСФО в България са сравнително малко на брой.¹¹

Най-значимите икономически последици, които се очакват от въвеждане на МСФО *и чието анализиране е от особена важност*, са:

1. Директен ефект върху капиталовите пазари: промяна в пазарната ликвидност; намаление в разходите за капитал, в т.ч. и на разходите за заеман капитал.
2. Ефект върху представяне дейността на предприятията: повишаване на прозрачността и сравнимостта на информацията относно оперативната, инвестиционната и финансова дейност, както и свързаните с нея рискове.
3. Ефект върху пазарните участници и заинтересовани лица: по-голяма прозрачност на дейността на мениджърите; по-добра информираност в полза на персонала, кредиторите, правителството, клиентите, доставчиците и обществото като цяло относно дейността на предприятията.

Изследванията, посветени на *задължителното въвеждане на МСФО*, най-общо се концентрират върху следното:

- реакцията на капиталовия пазар спрямо значими събития преди въвеждането на МСФО;
- наблюдаемите резултати на капиталовия пазар след задължителното въвеждане на МСФО.

9 Вж. Bulgaria – Report on the Observance of Standards and Codes (ROSC): accounting and auditing, World Bank, 2008, Washington, DC: World Bank. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/926011468239103767/Bulgaria-Report-on-the-Observance-of-Standards-and-Codes-ROSC-accounting-and-auditing>, извл. 17.04.2015.

10 Първото за България съвременно изследване в счетоводството, ползващо иконометрични методи, е това на Ф. Филипова, А. Атанасова и А. Али, Управление на финансовия резултат на българските търговски банки чрез обезценка на вземания по отпуснати кредити, Годишник на ИДЕС, 2010; вж. също и Филипова, Ф. Финансовото счетоводство и качеството на финансово-счетоводната информация, Варна, ИК Стено, 2012; Филипова, Ф. и колектив, Прилагане на МСС в България: Състояние и резултати, Варна, изд. Наука и икономика, 2013.

11 Вж. Цитираното изследване в бел. 3. и още: Atanassova, A, IFRS adoption in Bulgarian banks: non-numerical disclosure evidences, ASECU conference, Bucharest, 2008, p. 23-36; Петрова, Р. Счетоводно отчитане на нематериалните активи във фармацевтичните предприятия, Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, ИУ – Варна, 2014.

Първият вид изследвания проучват реакцията на пазарните участници по отношение на събития, свързани с прилагането на МСФО, с цел да се установи дали те очакват като цяло ползи или разходи от въвеждането на МСФО. Емпиричните данни от тези изследвания водят до **противоречиви изводи**. *Comprix и колектив*¹² изследват възвръщаемостта на акциите на европейски предприятия по време на четири важни събития през 2000 г., когато вече е налице сигурност, че ЕС ще въведе МСФО. Те установяват като цяло отрицателна възвръщаемост по време на тези 4 събития. Някои компании показват необичайно нараснала възвръщаемост. По-конкретно положителният ефект се забелязва при предприятията, които се одитират от най-големите одиторски предприятия; в страни, където се очаква повишение на счетоводното качество, в резултат от преминаване към МСФО, и където има стабилна правна система за внедряване на стандартите.

*Armstrong и колектив*¹³ изследват реакцията спрямо 16 събития в периода 2002 – 2005 г., свързани с въвеждането на МСФО в ЕС. Те установяват положителна връзка между пазарната реакция и събитията, свързани с вероятното въвеждане на МСФО, и отрицателна със събития, говорещи за евентуално невъвеждане на МСФО. Това изследване също установява по-позитивна връзка за предприятия с по-ниско качество на финансовата си информация, с по-голяма информационна асиметрия преди въвеждане на МСФО и разположени в страни с обичайна правна система. *Christensen и колектив*¹⁴ изследват пазарната реакция спрямо събития, свързани с въвеждането на МСФО във Великобритания. Те установяват, че като цяло тази реакция е незначителна.

Статиите от втората категория анализират ефектите след преминаване към МСФО. Например Platikanova¹⁵ изследва показатели на ликвидност на капиталовия пазар на 4 европейски компании. Като цяло тя установява понижение на различията в ликвидността между тези страни след преминаването. *Daske, Hail, Leuz u Verdi*¹⁶ също изслед-

12 Comprix, J., K. Muller, and M. Stanford-Harris, Economic Consequences from Mandatory Adoption of IASB Standards in the European Union. Penn State University Working Paper, 2003.

13 Armstrong, C. and Barth, M. and Jagolinzer, A. and Riedl, E., Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe. Harvard Business School Finance Working Paper No. 09-032; Rock Center for Corporate Governance at Stanford University Working Paper No. 5, 2009. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1265032>, извл. 12.06.2016.

14 Christensen, H. B., E. Lee, and M. Walker, Cross-sectional variation in the economic consequences of international accounting harmonization: the case of mandatory IFRS adoption in the UK. *The International Journal of Accounting* 42 (4), 2007, pp. 341-379.

15 Platikanova, P. Market Liquidity Effects of the IFRS Introduction in Europe. University Pompeu Fabra Working Paper, 2007.

16 Daske, H., L. Hail, C. Leuz, and R. Verdi, Mandatory IFRS Reporting Around the World: Early Evidence on the Economic Consequences. University of Chicago, Working Paper, 2007 Available at <https://ssrn.com/abstract=1024240>, извл. 07.06.2015.

ват влиянието на преминаване към МСФО върху пазарната ликвидност, разходите за капитал и Tobin's q. Те констатират, че пазарната ликвидност и оценката на капитала нарастват около задължителното въвеждане на МСФО в съответната страна. Обаче тези пазарни плюсове се забелязват само в страни със стриктен режим за внедряване на МСФО и с институционална среда, която дава сериозни мотиви за качествена финансова отчетност. Интересно впечатление прави фактът, че капиталовите пазарни ефекти след задължителното въвеждане на МСФО са по-изявени при фирми, които доброволно са въвели стандартите още преди задължителния срок.

Christensen и колектив¹⁷ анализират дали преизчисленията на отчети по МСФО и по английските стандарти дават някаква нова информация за потребителите. Като цяло резултатите са в синхрон с разбирането, че качеството на финансовата отчетност е в зависимост от множество фактори, действащи в отделните страни, между които **значима роля имат институционалната среда и механизмите за внедряване и контрол върху спазването на стандартите. Последните два фактора от своя страна влияят и върху отчетните мотиви на ръководствата на компаниите.** До момента обаче доказателствата за важни макроикономически ефекти от въвеждането на МСФО по света са малко. По-голямата част от проучванията се фокусират върху мениджърския избор за доброволно прилагане на МСФО и за доброволно оповестяване. Следователно са необходими изследвания относно **общия макроефект** върху инвеститорите и другите потребители на счетоводна информация. Следва да се тества ефектът от преминаване към МСФО **и при различни икономически режими.**

С подобна насоченост е и изследването на V. Capkuna, A. Jeny, T. Jeanjeana, L. Weiss¹⁸. В него се изследват 1 722 европейски предприятия със стойност на активите над 10 млн. евро при преминаване към МСФО. Те са от 9 европейски страни, в които преди 2005 г. не е било разрешено прилагането на МСФО. Авторите установяват, че преминаването към МСФО има малко, но статистически съществено влияние върху общата сума на активите, собствения капитал, пасивите и финансовия резултат, като това е особено съществено по отношение на нематериалните активи и нетекущите материални активи. Почти при всички изследвани компании обрацваемостта на активите им е по-висока по данни въз основа на МСФО, в сравнение с предходната счетоводна база.

Обект на интерес представлява изследването относно прила-

¹⁷ Christensen и колектив, цит. Труд.

¹⁸ Capkuna, V., A. Jeny, T. Jeanjeana, L. Weiss, Earnings Management and Value relevance during the mandatory transition from local GAAPs to IFRS in Europe, 2008, Available at: <https://ssrn.com/abstract=1125716>, извл. 07.06.2015.

*гането на МСФО в Гърция (Tsalavoutas, I. и Evans, L.)*¹⁹. Авторът изследва ефекта на преминаването към МСФО върху гръцките публични предприятия, като фокусът е върху тяхната нетна печалба, собствения капитал и съотношението „собствен – привлечен капитал“. Анализира се и влиянието на 4-те големи одиторски предприятия при въвеждането на МСФО. Авторът използва индекса за сравнимост на Gray. Изследваната извадка се състои от 238 гръцки публични компании, представляващи 75% от всички листвани компании на Атинската фондова борса в края на м. март 2006 г. Изводите от проучването са, че преминаването към МСФО е оказало значителен ефект върху финансовото състояние и отчетените резултати на изследваните предприятия, включително върху показателите за задлъжнялост (съотношение „собствен – привлечен капитал“) и за ликвидност. Влиянието върху собствения капитал и нетната печалба е в посока на тяхното увеличение, а върху показателите за задлъжнялост и за ликвидност – в посока на намаление. Освен това единствено предприятия, неодитирани от големите 4 одиторски фирми, имат значителна промяна в нетната печалба и ликвидността в резултат на преминаване към МСФО. При тях е по-голяма и промяната в показателя за задлъжнялост, в сравнение с тези, одитирани от големите четири фирми. Значим е броят на предприятията, при които преминаването оказва голямо негативно влияние върху финансовите показатели, което означава, че опцията за прилагането на справедливата стойност не е задължително винаги да води до увеличение размера на собствения капитал. Авторът установява, че голям брой от изследваните предприятия имат неадекватно оповестяване относно преминаването към МСФО. Това има връзка с това дали предприятието е одитирано от голяма одиторска фирма, или не. Основният извод, който може да се направи от проучването, е, че преминаването към МСФО подобрява счетоводното качество особено при предприятия, неодитирани от голямата четворка.

Интерес представлява и изследването на **Beatriz Garc a Osma и Peter F. Pope**²⁰ относно корекциите в баланса при първоначалното прилагане на МСС/МСФО. Анализирайки голяма база от данни – около 3570 компании, преминали към МСС/МСФО, авторите установяват обратна зависимост между извършените корекции при преминаване и счетоводното качество в същия и следващите отчетни периоди. Това ги кара да заключат, че компромисите, допуснати в МСФО 1 *Прилагане на МСФО за първа година*, създават възможности за влияние и дори – манипулиране на финансовата

19 вж. Tsalavoutas, I. and Evans, L. Transition to IFRS in Greece: Financial Statement Effects and Auditor Size, Vol. 25, No. 8, 2010. Available at: <https://ssrn.com/abstract=1329150>, извл. 07.06.2015.

20 Osma, B. G. and P. F. Pope, Strategic Balance Sheet Adjustments under First-Time IFRS Adoption and the Consequences for Earnings Quality, 2011, Available at: <http://ssrn.com/abstract=1735009>, извл. 17.04.2015.

информация в първата година на преминаване, а това верижно оказва влияние и през следващите години.

В изследването на Dunne и др.²¹ се разглеждат прилагането на МСС/МСФО във Великобритания, Италия и Ирландия и ефектът от преминаването върху печалбата и собствения капитал чрез изчисляване на индекса на консерватизъм. В резултат на изследването се установява, че собственият капитал на предприятията в Италия се увеличава с преминаването към МСС/МСФО (средна стойност на индекса на консерватизъм 0,969, което означава, че собственият капитал по националните стандарти представлява 96,9% от стойността си по МСС/МСФО)²². От друга страна, преминаването към МСС/МСФО има негативен ефект върху собствения капитал на предприятията във Великобритания и Ирландия – средно с 53,3% е по-висок собственият капитал по предишните национални стандарти за английските компании (среден индекс на консерватизъм 1,533) и с 6,1% на ирландските предприятия (среден индекс на консерватизъм 1,061). Установено е, че печалбата, отчетена по МСС/МСФО, е по-висока от тези, отчетени съответно по английските, италианските и ирландските стандарти. По-конкретно резултатите показват, че печалбите по предходните национални стандарти представляват съответно 66,1%, 84,6% и 89,1% от тази, получена по МСС/МСФО (т.е. среден индекс на консерватизъм респективно 0,661 за Великобритания, 0,846 за Италия и 0,891 за Ирландия).²³ Индивидуалният ефект от отделните международни счетоводни стандарти варира между различните изследвани държави.

Друго изследване, извършено от Cordazzo в Италия²⁴, установява, че печалбата по италианските счетоводни стандарти е средно с 12,47% по-ниска от тази по МСС/МСФО. Изчисленията са извършени чрез прилагане на индекса на пропорционалност, предложен от цитирания автор. Положителният ефект върху нетната печалба се свързва с отчитането на бизнескомбинациите и нематериалните активи, докато по отношение на провизиите и финансовите инструменти е налице отрицателно влияние. Собственият капитал намалява средно с 4,78% при преминаване към МСС/МСФО. Тази разлика може да се обясни от значителните негативни изменения, породени от отчитането на нематериалните активи, данъците върху дохода и финансовите инструменти, от една страна, и позитивните про-

21 Dunne, T. et al. The implementation of IFRS in the UK, Italy and Ireland, The Institute of Chartered Accountants of Scotland, Edinburgh, 2008, Available at: https://www.icas.com/_data/assets/pdf_file/0013/10552/17-The-Implementation-of-IFRS-in-the-UK-Italy-and-Ireland-ICAS.pdf, извл. 15.04.2015.

22 Dunne, T. et al., цит. съч., стр. 85.

23 Dunne, T. et al., цит. съч., стр. 77.

24 Cordazzo, M. The impact of IAS/IFRS on accounting practices: evidences from Italian listed companies, 2008, Available at: <http://www.hec.unil.ch/urccf/seminar/Michela%20Cordazzo%20-%20Dec07.pdf>, извл. 14.04.2015, стр. 15.

мени, предизвикани от промяната в третирането на бизнескомбинациите, дълготрайните материални активи, провизиите и лизинговите договори.²⁵

Изследването на Zambon и Cordazzo²⁶ има за цел да се установят най-значимите различия между компаниите от Италия и Германия при прехода към МСС/МСФО. Проучва се както общият ефект от приемането на МСС/МСФО, така и влиянието на конкретните преизчисления върху ключови финансови показатели. Резултатът от анализа показва, че общият ефект върху собствения капитал не е съществен нито за италианските, нито за немските предприятия, но се установява по-голямо изменение на печалбата при италианските, в сравнение с немските предприятия. По отношение на индивидуалните корекции най-съществено влияние върху собствения капитал и печалбата са оказали промените в третирането на доходите на наети лица, провизиите, нематериалните активи и търговската репутация – както за италианските, така и за немските предприятия.

В изследването на Jermakowicz²⁷ се анализира процесът на прилагането на МСС/МСФО в Белгия, която се характеризира с континентална счетоводна система. Изследва се влиянието на МСС/МСФО върху компаниите, включени в борсовия индекс BEL20²⁸. Проучване, направено сред белгийски предприятия, сочи, че въвеждането на МСС/МСФО значително ще промени начина, по който тези предприятия организират и осъществяват финансовата си отчетност, и ще увеличи сравнимостта на консолидираните отчети, както и равнището на прозрачност за много от тях. Количественият ефект от прехода е анализиран само за три предприятия – първите, които приемат МСС/МСФО през 2003 г. Стига се до извода, че преминаването от белгийските счетоводни стандарти към МСС/МСФО има значително влияние както върху собствения капитал, така и върху печалбата на тези предприятия.

Изследване, проведено в Австралия от Goodwin и Ahmed, има за цел да установи влиянието на прехода към МСС/МСФО върху малки, средни и

25 Cordazzo, M., цит. съч., стр. 26.

26 Zambon, S., Cordazzo, M. Accounting Soul Sisters? Implications of IFRS transition for company financial reporting in Italy and Germany, 2011, Available at: <http://www.hec.unil.ch/documents/seminars/dcc/579.pdf>, извл. 15.04.2015.

27 Jermakowicz, E. Effects of Adoption of International Financial Reporting Standards in Belgium: The Evidence from BEL-20 Companies, Accounting in Europe, vol. 1, Issue 1, 2004, p. 51-70, цит. по Callao, S., Jarne, J., La nez, J., Adoption of IFRS in Spain: Effect on the comparability and relevance of financial reporting, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Volume 16, Issue 2, 2007, pp 148-178, Available at: <http://www.adoptifrs.org/uploads/Spain/Spain%20%20Callao%202007%20Journal-of-International-Accounting-Audi.pdf>, извл. 15.05.2015.

28 BEL20 е борсов индекс на Евронекст, отчитащ цените на най-ликвидните акции на белгийски компании, търгувани в клона на борсата в Брюксел. Wikipedia.org, Available at: <http://bg.wikipedia.org/wiki/BEL20>, извл. 20.04.2016.

големи предприятия. Резултатите показват,²⁹ че при повече от половината от малките предприятия не се наблюдава промяна в размера на печалбата или собствения капитал при приемането на Австралийския еквивалент на Международните стандарти за финансово отчитане (АМСФО), както и че с увеличаване размера на предприятията се увеличава броят на преизчисленията³⁰. Установява се също, че АМСФО водят до увеличение в размера на печалбата при малките и средните предприятия, докато ефектът върху големите предприятия е пренебрежимо малък. Собственият капитал се увеличава при малките предприятия и се намалява при големите, като промяната при средните по размер предприятия е незначителна. Значимите по стойност изменения в печалбата и елементите на счетоводния баланс са ограничени до относително малък брой предприятия, без значение от размера им. При малките предприятия се наблюдава по-голяма нестабилност на финансовите резултати, като нарастването на печалбата и собствения капитал при тях се дължи основно на корекции, свързани с отчитането на данъчни облекчения и отложени данъчни активи по повод на данъчни загуби, както и на амортизацията на търговската репутация³¹. АМСФО не са повлияли значително върху общите активи на средните предприятия, но са довели до увеличаване на задълженията за предприятията от всички групи. Най-голям процент увеличение на задълженията, съответно най-голямо намаление на собствения капитал, се наблюдава при големите предприятия. Най-съществената корекция при тях е по отношение на обезценките.

В друго изследване, извършено от Iatridisp³², чрез използване на регресионен анализ се измерва ефектът от преминаването към МСС/МСФО във Великобритания върху ключови финансови показатели на предприятието – рентабилност, растеж (пазарна стойност към балансова стойност), ливъридж, ликвидност и др. Установява се, че съгласно МСС/МСФО стойностите на показателите за рентабилност и растеж са по-високи. Също така се наблюдава по-висок ливъридж поради по-доброто качество на финансовата отчетност, което може да намали потенциалните рискове и несигурности пред предприятието и впоследствие да повиши доверието в него, а съ-

29 Goodwin, J., Ahmed, K. The impact of international financial reporting standards: does size matter?, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 21 Iss: 5, 2006, pp. 460 – 475, Available at: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1556581&show=abstract>, извл. 14.04. 2015.

30 Goodwin, J., Ahmed, K., цит. съч., стр. 462 и 473.

31 Австралийски счетоводен стандарт 18 Отчитане на репутацията (юни 1996 г.), действащ до 01.01.2005 г., изисква търговската репутация да се амортизира по линеен метод за период, не по-дълъг от 20 г., AAS 18 Accounting for Goodwill, Australian Accounting Research Foundation, 1996, Available at: http://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/AAS18_6-96.pdf, извл. 18.06.2015.

32 Iatridisp, G. IFRS Adoption and Financial Statement Effects: The UK Case, *International Research Journal of Finance and Economics*, Issue 38, 2010, Available at: http://www.eurojournals.com/irjfe_38_12.pdf, извл. 20.04.2015.

ответно и възможностите за привличане на ресурси. Друг извод, до който се достига в изследването, е, че тъй като МСС/МСФО са ориентирани към справедливата стойност, тяхното приемане може да доведе до по-голяма непредсказуемост на показателите в отчета за доходите и в баланса.

Aisbitt³³ анализира влиянието на прехода към МСС/МСФО върху собствения капитал при най-големите предприятия във Великобритания. Установява се, че собственият капитал, отчетен по МСС/МСФО, не се различава значително от този по Общоприетите счетоводни практики на Великобритания (UK GAAP), но въпреки това ефектът върху отделните статии е съществен. Най-голямо влияние е оказала промяната в отчитането на пенсионните планове, имоти, машини и съоръжения и финансови инструменти. Подобни резултати са получени и в изследването на Horton и Serafeim,³⁴ извършено върху 85 публични предприятия, включени в борсовия индекс FTSE 350³⁵. Те установяват, че преизчисленията от UK GAAP по МСС/МСФО са значими по отношение на печалбата, но не и по отношение на собствения капитал. Печалбата, отчетена по МСС/МСФО, е по-ниска от тази по националните стандарти. Според изследване на Cordeiro, Couto и Silva,³⁶ извършено върху 39 португалски публични промишлени предприятия, по всички статии на баланса и отчета за доходите са отчетени важни отклонения, най-общо увеличаващи общата сума на активите, капитала, пасивите и нетния финансов резултат. Най-значим ефект върху счетоводния баланс са оказали преизчисленията по отношение на дългосрочните финансови активи и дълговете. O'Connell и Sullivan³⁷ анализират ефекта на задължителното преминаване към МСС/МСФО върху печалбата на публични предприятия от 7 европейски държави. Изследването показва значително увеличение на печалбата за 2004 г., но не се установяват съществени различия по отношение на влиянието на МСС/МСФО между отделните държави. Посочва се също, че наблюдаваното изменение в печалбата след прехода се дължи основно на третирането на бизнескомбинациите.

В обобщение може да се посочи, че установените резултати по

33 Aisbitt, S. Assessing the effect of the transition to IFRS on equity: The case of the FTSE 100. *Accounting in Europe*, 3, 2006, p. 117-133, цит. по Zambon, S. and Cordazzo стр. 15.

34 Horton, J., Serafeim, G., Market response to and the value relevance of reconciliation adjustments from UK GAAP to IFRS GAAP: First evidence from the UK, 2006, цит. по Zambon, S. and Cordazzo, цит. съч., стр. 15.

35 FTSE 350 Index – индекс на 350-те най-големи компании на Лондонската фондова борса по пазарна капитализация. Източник: Wikipedia.org, Available at: http://en.wikipedia.org/wiki/FTSE_350_Index, извл. 20.06.2015.

36 Cordeiro, R., Couto, G., & Silva, F. Measuring the impact of International Financial Reporting Standards (IFRS) in firm reporting: The case of Portugal. Working paper, University of the Azores, 2007, цит. по Zambon, S. and Cordazzo, цит. съч, стр. 16.

37 O'Connell, V., Sullivan, K. The impact of mandatory conversion to IFRS on the net Income of FTSEurofirst 80 Firms. *The Journal of Applied Research in Accounting and Finance*, 3, 2008, p. 17-26, цит. по Zambon, S. and Cordazzo, цит. съч, стр. 16.

отношение на ефекта от преминаването към МСС/МСФО варират в отделните държави както по посока на промяната, така и по размер на измененията, което се дължи на различията в предходно прилаганата счетоводна база. Отделните изследвания се характеризират с различен (често много ограничен) обхват на проучените предприятия, поради което не би могло да бъде направено окончателно и емпирично обосновано заключение за количествения ефект от прехода към МСС/МСФО във всяка държава. Резултатите от изследванията са полезни преди всичко с това, че установяват посоката на изменение на собствения капитал и печалбата, съществеността на тази промяна и влиянието на отделните счетоводни стандарти върху нея.

2.2.2. Подходи за изчисляване на ефекта от преминаване към МСС/МСФО върху финансовия резултат и собствения капитал

Най-често използваният в проучените изследвания подход за установяване на ефекта от прехода към друга счетоводна база е чрез изчисляването на т.нар. индекс на консерватизъм (сравнимост) на Грей³⁸. Той първоначално е разработен с цел да измери количествените различия в печалбите, отчетени по Американските счетоводни стандарти (US GAAP), в сравнение със счетоводните стандарти, прилагани в различни европейски страни, за да се докаже кои са по-консервативни. В свои изследвания Weetman и Gray (1990, 1991), Weetman и др. (1993), Adams и др. (1993), Cooke (1993), Hellman (1993) и Norton (1995) прилагат индекса на консерватизъм по подобен начин. В по-късни изследвания индексът започва да се приема като мярка за сравнимост на различните счетоводни бази, без да се определя кои са по-консервативни³⁹. Индексът на консерватизъм показва какъв процент ще представляват стойностите, изчислени по съответните национални стандарти, от тези, преизчислени по МСС/МСФО. Изчислява се по отношение на собствения капитал и печалбата⁴⁰.

При стойност на индекса, по-висока от 1, се предполага, че печалбата или собственият капитал, отчетен по националните стандарти, е по-малко „консервативен“ от този, получен по МСС/МСФО. Обратно, стойност, по-малка от 1, означава, че отчетените финансови резултати и собствен ка-

38 Gray, S. J. The impact of international accounting differences from a security-analysis perspective: Some European evidence. Journal of Accounting Research, 18, 1980, p. 64-76 цит. по Cordazzo, M. The impact of IAS/IFRS on accounting practices: evidences from Italian listed companies, <http://www.hec.unil.ch/urccf/seminar/Michela%20Cordazzo%20-%20Dec07.pdf>, извл. 14.04.2012 г.

39 Cordazzo, M. The impact of IAS/IFRS on accounting practices: evidences from Italian listed companies, стр. 7-8, <http://www.hec.unil.ch/urccf/seminar/Michela%20Cordazzo%20-%20Dec07.pdf>, извл. 14.04.2012 г.

40 Cordazzo, M., цит. съч., стр. 9-10.

питал по националните стандарти са по-консервативни от тези по МСС/МСФО. Индекс, равен на 1, показва неутралност по отношение на влияние на счетоводните стандарти върху равнището на тези две величини.

Освен общите индекси на консерватизъм за собствения капитал и печалбата се изчисляват и ефектите от преизчисленията, възникнали по отношение прилагането на отделните международни счетоводни стандарти, чрез използването на частични индекси. Неутралната величина на частичните индекси е 1 и показва последователност на прилаганата счетоводна политика по отношение на дадения отчетен обект в резултат на преминаване към новата счетоводна база. Индекс, по-голям от 1, означава, че частичната корекция е отрицателна, т.е. води до намаление на собствения капитал или печалбата. Индекс, по-малък от 1, показва положителна частична корекция.

Друг подобен подход за изследване на ефекта от преминаването към нова счетоводна база (по-конкретно МСС/МСФО) е предложен от Cordazzo⁴¹. При него се прилага т.нар. индекс на пропорционалност. Стойност на индекса на пропорционалност, равна на 0, означава, че не са възникнали изменения при преминаването към МСС/МСФО. Стойност на индекса, по-висока от 0, показва, че собственият капитал и печалбата по националните стандарти са по-високи от тези, отчетени по международните, и обратно.

Измерва се също и положителното или отрицателното влияние, което оказва върху собствения капитал и печалбата всяка отделна корекция в резултат на преминаването към МСС/МСФО. Неутралната стойност на частичните индекси е 0 и показва, че по отношение на дадения отчетен обект не са настъпили изменения при прехода към МСС/МСФО. Стойност на индекса, по-ниска от 0, означава, че частичната корекция има отрицателно влияние върху собствения капитал или печалбата при преминаването към новата счетоводна база и обратно.

Основната разлика между двата подхода се състои в това, че докато индексът на консерватизъм на Грей поставя на преден план принципа за консервативност, то индексът на пропорционалност цели да измери изменението в стойностите на собствения капитал и печалбата, дължащо се на преминаването към други счетоводни стандарти. Докато индексът на консерватизъм показва какъв процент представлява собственият капитал (съответно печалбата), отчетен по националните счетоводни стандарти, от стойността на същия, преизчислен по международните счетоводни стандарти, индексът на пропорционалност показва процентното изменение на собствения капитал (съответно печалбата) при преминаване от националните към международните счетоводни стандарти.

Едно от предимствата на индекса на пропорционалност е фактът,

41 Cordazzo, M. цит. съч., стр. 9-10.

че неговата стойност директно показва положителния или отрицателния ефект от преминаването към МСС/МСФО както общо, така и в резултат на конкретните стандарти, което означава, че би бил по-лесен за интерпретиране в практиката на предприятията, осъществяващи прехода към МСС/МСФО⁴².

Интерпретирането на стойностите на двата индекса е представено обобщено в Таблица 2.

Таблица 2 *Значение на стойностите на индекса на консерватизъм и индекса на пропорционалност*

Стойност на индекса на консерватизъм	Стойност на индекса на пропорционалност	Ефект от преминаване към МСС/МСФО	Значение на резултата по отношение на:	
			Консерватизъм	Пропорционалност
>1	>0	Намаление на собствения капитал	МСС/МСФО са по-консервативни от НСС	Негативен ефект върху резултатите на предприятието при преминаване към МСС/МСФО
=1	=0	Няма изменение	Няма различия между счетоводните стандарти	Няма изменение на резултатите на предприятието при преминаване към МСС/МСФО
<1	<0	Увеличение на собствения капитал	НСС са по-консервативни от МСС/МСФО	Позитивен ефект върху резултатите на предприятието при преминаване към МСС/МСФО

Тъй като при изчислението на двата индекса се използват едни и същи икономически показатели, с цел сравнимост на резултатите от изследвания, в които е приложен който и да е от двата подхода, може да се изрази зависимостта между стойностите на индекса на консерватизъм и индекса на пропорционалност чрез следните формули:

$$ОИК_{ок} - ОИП_{ок} = 1$$

$$ОИК_n - ОИП_n = 1$$

42 Cordazzo, М., цит. съч., стр. 10.

3. ИЗСЛЕДВАНЕ ЕФЕКТИТЕ ОТ ПРЕМИНАВАНЕ КЪМ МСС/МСФО В БЪЛГАРИЯ

3.1. Цел, обхват и методика на изследване ефекта от преминаване към МСС/МСФО в България върху отчетените финансови резултати и собствения капитал

Целта на изследването е да се установи ефектът от преминаването към МСС/МСФО върху отчетените финансови резултати и собствения капитал на български предприятия – големи данъкоплатци и осигурители, за периода 2009 – 2014 г., както и да се проучи на различията с кои международни счетоводни стандарти се дължат тези изменения. Важна задача на проучването е получените резултати да се сравнят с тези от предходно изследване на авторите, посветено на същия проблем, но в което са включени български публични нефинансови предприятия за периода 2002 – 2008 г. За целта са изчислени коефициенти на консерватизъм на собствения капитал и на печалбата, като се използва информация от преизчислените при преминаването към МСС/МСФО годишни финансови отчети на изследваните предприятия. Анализира се и влиянието на промяната в приложимите счетоводни стандарти върху различните отчетни обекти чрез общата корекция на собствения капитал и неразпределената печалба.

Изчисленията са извършени с помощта на MS Excel. В таблиците са посочени средната аритметична величина на индекса на консерватизъм на собствения капитал, съответно на печалбата, както и стандартното отклонение от тази величина и коефициентът на вариация. Допълнително е посочена медианата, тъй като е възможно средната аритметична величина да е повлияна от крайните наблюдения. С цел да се даде допълнителна представа за стойностите на индекса на консерватизъм са посочени неговите минимална и максимална стойност. За да се провери дали данните са нормално разпределени, са изчислени коефициентите за асиметрия и ексцес. Ако тези стойности покажат, че разпределението не е нормално, тогава е възможно медианата да предоставя по-точна оценка за индекса на консерватизъм от средната аритметична стойност.

Окончателният размер на извадката от предприятия, преминали към МСС/МСФО през периода 2002 – 2008 г., включва 15 предприятия. Относно извадката от предприятия, преминали към МСС/МСФО през 2009 – 2014 г., подходът на формирането ѝ е следният: тъй като към момента на настоящето изследване основната част от българските публични дружества вече са преминали към МСС/МСФО, е необходимо да се изследва друга група предприятия. Избрани са тези, които попадат в обхвата на т.нар. *големи данъкоплатци и осигурители*. Актуалният спи-

сък е наличен на уеб-страницата на Националната агенция за приходите⁴³ с дата 17.10.2014 г. Списъкът включва 978 предприятия към 30.09.2014 г.⁴⁴ Поради големия брой на тези предприятия и необходимостта от ръчно събиране на данни от техните годишни финансови отчети (голяма част от които не са публично достъпни) е формирана представителна извадка, в която единиците са включени чрез прост случаен подбор. С помощта на онлайн статистически калкулатор FluidSurveys⁴⁵ е изчислен обемът на извадката, който може да се счита, че ще доведе до статистически значими резултати. При общ обем на генералната съвкупност 978 единици (предприятия), доверителна вероятност (confidence level) 95% и 10% риск за грешка (margin of error) обемът на извадката е определен на 88 предприятия. Чрез използването на онлайн генератор за случайни числа⁴⁶ е генериран списък от 88 числа, чрез който се определя кои предприятия следва да попаднат в извадката. Тъй като в генерирания списък се срещат 5 повторения, окончателният обем на извадката е от 83 предприятия. Това увеличава риска от грешка от 10% на 10,3%. От така оформената извадка от 83 предприятия 23 предприятия са извършили преход от НСФОМСП към МСС/МСФО през изследвания период, както следва:

- 19 предприятия през периода 2009 – 2014 г., в т.ч. по години: 2009 г. 4 предприятия; 2010 г. 2 предприятия; 2011 г. 1 предприятие; 2012 г. 4 предприятия; 2013 г. 6 предприятия; 2014 г. 2 предприятия.
- 4 предприятия през 2008 г. (тъй като периодът на извадката от предходното изследване на авторите е до 2008 г. включително, тези 4 предприятия се използват за съпоставка).

43 Национална агенция за приходите, <http://www.nap.bg/page?id=448>, извл. 02.05.2016.

44 Обхватът на тези предприятия е определен със Заповед № ЗЦУ-1300 от 14.12.2009 г. на изпълнителния директор на НАП, в сила от 01.01.2010 г., изменена със Заповед № ЗЦУ-1722 от 21.12.2010 г. за изменение и допълнение на Заповед № ЗЦУ-1300 от 14.12.2009 г. на изпълнителния директор на НАП, в сила от 01.01.2011 г. Предприятията, влизащи в обхвата на т.нар. големи данъкоплатци и осигурители, са тези, попадащи в обхвата на повече от една териториална дирекция, които отговарят най-малко на два от следните критерии:

- приходи от продажби през 2009 г. над 20 000 000 лв;
- среден списъчен брой на персонала за 2009 г. над 120 човека;
- платени данъци и осигурителни вноски през 2009 г. над 2 000 000 лв;
- възстановени данъци през 2009 г. над 2 000 000 лв.

1. Когато посочените лица към 31.05.2012 г. отговарят на критериите по т. 1 на база отчетни данни за 2011 г., остават регистрирани в ТД ГДО.

2. Които:

- са получили лиценз за банка от БНБ;
- са застрахователи и/или презастрахователи;
- са пенсионноосигурителни дружества и/или дружества за допълнително доброволно осигуряване;
- са здравноосигурителни дружества.

3. С доходи по чл. 10, ал. 1 от ЗДДФЛ над 500 000 лв. за данъчна година 2009 г.

45 Fluidsurveys.com, <http://fluidsurveys.com/survey-sample-size-calculator/>, извл. 03.05.2016.

46 Random.org, <https://www.random.org/integers/>, извл. 03.05.2016.

Допълнително за сравнение се анализират още 4 предприятия, които не са в списъка с големи данъкоплатци и осигурители, но преминават към МСС/МСФО през периода 2008 – 2014 г.

По този начин се формира основна извадка от 19 предприятия и две сравнителни групи от по 4 предприятия: такива, които са големи данъкоплатци и осигурители, но преминават към МСС/МСФО през 2008 г., и такива, които не са големи данъкоплатци и осигурители, но преминават към МСС/МСФО през същия период 2008 – 2014 г.

От основната извадка, състояща се от 19 предприятия, 5 предприятия не са публикували в Търговския регистър приложенията към годишния си финансов отчет за годината, в която за първи път са приложени МСС/МСФО. **Затова окончателната извадка, върху която се изследва ефектът от преминаването към МСС/МСФО, е с обем 14 предприятия.**

Проучването се базира на информация за предприятията, които са част от предварителната извадка и за които има данни за съпоставимост преди и след преминаването към МСС/МСФО, като по този начин се предполага, че резултатите могат да бъдат общовалидни за цялата група предприятия.

3.2. Резултати от извършеното изследване относно преминаване към МСС/МСФО и ефекта му върху собствения капитал и финансовия резултат

Получените резултати от *изследвани публични компании за периода 2002 – 2008 г. в предходното изследване на авторите по темата*⁴⁷ *показват, че средните стойности и на двата индекса* (индекса на консерватизъм на собствения капитал и печалбата) *клонят към 1, а медианите са равни на 1, т.е. в резултат от преминаването към МСС/МСФО не се наблюдава съществено изменение на собствения капитал и печалбата на изследваните предприятия. Наблюдава се слабо увеличение на собствения капитал (ОИК_{СК}=0,963478 при изключване на максималната стойност) и слабо намаление на печалбата (ОИК_П=1,006387).*

Изчислената средна стойност на коефициента на консерватизъм на собствения капитал е 0,9217, а медианата е 0,9766. Това означава, че **средният размер на собствения капитал по НСФОМСП/НСС представлява 92,17% от стойността на същия по МСС/МСФО, т.е. общият ефект от преминаването към МСС/МСФО през периода 2002 – 2008 г. се изразява в увеличаване размера на собствения капитал на изследва-**

⁴⁷ Филипова, Ф. и колектив. Прилагане на МСС/МСФО в България: състояние и резултати, изд. „Наука и икономика” при ИУ – Варна, 2013.

ните предприятия с 7,83%, т.е. НСФОМСП/НСС са по-консервативни от МСС/МСФО. Увеличение на собствения капитал се наблюдава при малко повече от половината предприятия (8 на брой или 53,33%), при 1 предприятие не се регистрира изменение, а при 6 предприятия (40%) резултатът е намаление в размера на собствения капитал. Освен това прави впечатление, че в повечето случаи (11 предприятия или 73%) промяната в собствения капитал и печалбата е еднопосочна. Това означава, че основната част или всички корекции в резултат на преминаването са отразени в неразпределената печалба, както изискват МСФО 1 и ПКР 8. В един от случаите ефектът от преминаването към МСС/МСФО се състои в намаление на неразпределената печалба и увеличение на собствения капитал. Това се дължи на факта, че МСФО 1 изисква предприятието да признае корекциите пряко в неразпределената печалба, но позволява, ако е подходящо, те да бъдат признати в друга категория на собствения капитал. При друг от изследваните случаи се наблюдава изменение в печалбата, но не и в собствения капитал. Това означава, че в резултат на преминаване към МСС/МСФО е извършена рекласификация между елементите на собствения капитал, без неговата обща стойност да се промени. Най-голям положителен ефект върху размера на собствения капитал (с частични индекси на консерватизъм, по-малки от 1) имат МСС 16 *Имоти, машини и оборудване* и МСС 20 *Отчитане на правителствените дарения и оповестяване на правителствената помощ*. Най-голям отрицателен ефект (с частични индекси на консерватизъм, по-високи от 1) имат МСС 12 *Данъци върху дохода* и МСС 37 *Провизии, условни пасиви и условни активи*.

Средната стойност на индекса на консерватизъм на печалбата е 1,0127, а медианата е 1, което означава, че общият ефект от прехода към МСС/МСФО се състои в намаляване на финансовия резултат средно с 1,27%. Увеличение на печалбата е налице при 7 предприятия (46,7%), намаление – при 6 предприятия (40%), а при 2 предприятия (13,33%) няма изменение. Тук се наблюдава значителна разнородност на извадката (коefficientът на вариация е 56,88%) в сравнение с индекса на консерватизъм на собствения капитал. От това следва, че преминаването към МСС/МСФО е повлияло по различен начин върху финансовия резултат на отделните предприятия, докато общото влияние върху собствения капитал на отделните предприятия е сравнително еднородно.

Най-силно положително влияние върху размера на неразпределената печалба (с частични индекси на консерватизъм, по-малки от 1) са оказали МСС 20 *Отчитане на правителствените дарения и оповестяване на правителствената помощ* и МСС 16 *Имоти, машини и оборудване* по отношение на резервите от последваща оценка. Най-голям отрицателен ефект върху размера на неразпределената печалба (т.е. получени частични индекси на консерватизъм, по-големи от 1) имат МСС 37 *Провизии, условни пасиви и*

условни активи, МСС 19 Доходи на наети лица, МСС 17 Лизинг и МСС 12 Данъци върху дохода.

Резултатите от направеното предходно изследване на авторите за периода 2002 – 2008 г. показват, че **общият ефект от преминаването към МСС/МСФО върху собствения капитал на участващите в извадката български публични предприятия не се различава значително**, докато **влиянieto върху финансовите резултати е различно при отделните наблюдения**. Най-големи различия се наблюдават по отношение на имоти, машини и съоръжения и отсрочени данъци, а измененията в другите резерви, провизиите, правителствените дарения и др. са еднопосочни при всички предприятия. Най-значими са корекциите във финансовите отчети в резултат на преминаване към МСС/МСФО по отношение на имоти, машини и съоръжения и отсрочени данъци (при 40% от предприятията), както и по повод на правителствените дарения (33,3% от предприятията), следвани от корекции на нематериалните активи и обезценки на търговски вземания (по 26,7%). Значителни по размер, но по-редки, са корекциите по отношение на провизиите. По отношение на останалите отчетни обекти ефектът от преминаването към МСС/МСФО за периода 2002 – 2008 г. не е толкова съществен.

С цел измерване ефекта от преминаване към МСС/МСФО чрез индекса на консерватизъм на собствения капитал и печалбата за предприятията, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г., е извършен анализ на финансовите отчети на разгледаните предприятия за годината, в която за пръв път те са приложили МСС/МСФО. Резултатите от този анализ са представени в Приложение 1.

Както става ясно от Приложение 1, предприятията представят по различен начин информацията за прехода и необходимите равнения на собствения капитал. Това съответства на установеното за предходния изследван период (2002 – 2008 г.). От 14-те предприятия, които са публикували приложението към годишния си финансов отчет, 12 са посочили информация за прехода към МСС/МСФО, датата на прехода и необходимостта или липсата на корекции и рекласификации. Това са направили и всички 8 предприятия от двете съпоставителни групи. Самостоятелна бележка за обяснение на ефекта от прехода към МСС/МСФО са представили 9 от 14-те предприятия, преминали през 2009 – 2014 г., 1 от предприятията, преминали през 2008 г., и всички 4 предприятия, които не са големи данъкоплатци и осигурители. Обемът на бележката варира между 0,5 и 4 страници, средно 1,78 страници за предприятията от основната извадка и 1,63 страници за предприятията, които не са големи данъкоплатци и осигурители. Таблица с извършените преизчисления (основно под формата на счетоводен баланс) са представили 5 предприятия от основната група, едно от преминалите през 2008 г. и

три от четирите предприятия, които не са големи данъкоплатци и осигурители. Колона със сумите към датата на прехода в отчета за финансовото състояние са представили 5 предприятия от първата група, но две от тях нямат публикувани приложения към финансовия отчет, 2 предприятия, които не са големи данъкоплатци и осигурители. Допълнително две предприятия от основната извадка са представили сумите на активите, пасивите и собствения капитал към датата на прехода в отделна бележка. Същото е направило и едно от преминалите през 2008 г. предприятия.

Пет предприятия от главната група изрично са оповестили, че не са необходими корекции в резултат на прехода, 3 не са оповестили конкретна информация за извършени корекции или липсата на такива, а 3 са посочили, че са направени само рекласификации (едното от тях не е посочило какви). Това означава, че само при 3 предприятия от изследваните 14 са се наложили корекции в резултат на преминаването към МСС/МСФО, при едно от които корекциите не водят до промени в собствения капитал.

Тъй като тези предприятия са сравнително малко на брой, установените корекции при всяко едно от тях ще бъдат коментирани поотделно.

При първото от предприятията (№ 2) корекцията в резултат на прехода към МСС/МСФО се състои в отписване на разходи за бъдещи периоди (предплатен разход, който не отговаря на дефиницията за актив). Същото дружество е посочило, че наред с корекциите в резултат на прехода към МСС/МСФО са извършени и други корекции: обезценка на обездвижени материали, отписване на търговски вземания и на нетекущи активи, които не отговарят на дефиницията за актив, доначислени доходи в полза на персонала и допълнително признати активи по отсрочени данъци във връзка с това. Прави впечатление, че размерът на тези корекции е много по-значителен в сравнение с корекциите, в резултат на прехода (вж. Приложение 1). Извършените корекции са отразени в другите резерви, а не в неразпределената печалба (в отчета за финансовото състояние и отчета за промените в собствения капитал). Въпреки това обаче в приложението, представящо преизчисленията от прилагането на МСФО за първи път и направените корекции, те са посочени като „*ефекти от преминаване по МСФО върху неразпределени печалби*“.

При друго от разглежданите предприятия (№ 4) корекциите се състоят в отписване на лихвите по финансов лизинг (по-конкретно отписване на лихвите, отчетени като вземания на дружеството в ролята на наемодател по договор за финансов лизинг и отчетения приход за бъдещи периоди, както и лихвите, включени в размера на задълженията по финансов лизинг, където дружеството е лизингополучател, и съответния разход за бъдещи периоди.) В резултат на тези корекции не се променя размерът на неразпределената печалба и собствения капитал.

При третото предприятие, за което има оповестени корекции в резултат на прехода (№ 13), е извършена рекласификация на разходи за бъдещи периоди като *предоставени аванси* и са отписани *други вземания и вземания от клиенти*. Към края на сравнителния период отново е извършена рекласификация на разходи за бъдещи периоди като *предоставени аванси* и са начислени амортизации на машини, спрени от експлоатация. Освен това от представените равнения става ясно, че нематериални активи са рекласифицирани като *земля и сгради*.

При следващото предприятия (№ 10) са направени само рекласификации – към датата на прехода сумите на статиите *други вземания и предплатени разходи* и *разходи за бъдещи периоди* са рекласифицирани като *предоставени търговски заеми на несвързани предприятия*. Към края на сравнимия период са направени следните рекласификации: отчитани досега *стоки* са представени като *аванси за материални запаси*, а *други търговски вземания от несвързани предприятия* и *разходи за бъдещи периоди* са рекласифицирани като *предоставени търговски вземания на несвързани предприятия* и *други вземания и предплатени разходи*.

Отново само рекласификации, по-конкретно на *разходи за бъдещи периоди* като *други вземания и предплатени разходи*, са извършени и при предприятието № 14.

Още едно предприятие (№ 11) е посочило, че при прехода към МСС/МСФО са направени само рекласификации в представянето и допълнителни оповестявания, без да се е наложило да се коригират балансовите стойности на активите и пасивите и размерът на неразпределената печалба. Конкретните рекласификации не са пояснени.

Изчислените общ индекс на консерватизъм на собствения капитал (ОИК_{СК}) и общ индекс на консерватизъм на печалбата (ОИК_П) за изследваните предприятия са представени в табл. 3, 4 и 5. Тъй като част от извършените от предприятията корекции не произтичат от прилагането на МСС/МСФО, то в представените по-долу таблици са изчислени общите индекси на консерватизъм в два варианта – с включени корекции единствено в резултат на прехода и с включени всички корекции (включително грешки, промени в приблизителни оценки и т.н.).

Табл. 3 Общ индекс на консерватизъм за предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г.

	ОИКСК към 31.12. на сравнимия период (корекции само в резултат на прехода)	ОИКСК към 31.12. на сравнимия период (с включени всички корекции)	ОИКП към 31.12. на сравнимия период (корекции само в резултат на прехода)	ОИКП към 31.12. на сравнимия период (с включени всички корекции)
Предприятие № 1	1	1	1	1
Предприятие № 2	1,010658	1,196733	1,02091	1,469027
Предприятие № 4	1	1	1	1
Предприятие № 5	1	1	1	1
Предприятие № 7	1	1	1	1
Предприятие № 8	1	1	1	1
Предприятие № 9	1	1	1	1
Предприятие № 10	1	1	1	1
Предприятие № 11	1	1	1	1
Предприятие № 13	1,42857	2,95238	1,01008	1,06508
Предприятие № 14	1	1	1	1
Предприятие № 17	1	1	1	1
Предприятие № 18	1	1	1	1
Предприятие № 19	1	1	1	1
Средна величина на индексите на консерватизъм	1,03137343	1,15350807	1,00221357	1,0381505
Средна величина на индексите на консерватизъм за предприятията, при които е различно от 1 (т.е. № 2 и № 13)	1,219614	2,0745565	1,015495	1,2670535

Както се вижда от таблица 3, средната стойност на индекса на консерватизъм на собствения капитал е 1,03, а на индекса на консерватизъм на печалбата е 1,002. И двете стойности са близки до, но по-високи от 1, което показва слабо намаление на печалбата и собствения капитал, т.е. че МСС/МСФО са по-“консервативни“ от НСФОМСП.

При единственото предприятие от групата на големите данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г., което е посочило корекция в резултат на прехода, тя се дължи на направена промяна на полезния живот на нетекущите активи, която налага намаление на числените разходи за амортизация (вж. табл. 4).

Табл. 4 Общ индекс на консерватизъм за предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г.

	ОИКСК към 31.12. на сравнимия период (корекции само в резултат на прехода)	ОИКСК към 31.12. на сравнимия период (с включени всички корекции)	ОИКП към 31.12. на сравнимия период (корекции само в резултат на прехода)	ОИКП към 31.12. на сравнимия период (с включени всички корекции)
Предприятие № 1	1	1	1	1
Предприятие № 2	1	1	1	1
Предприятие № 3	1	1	1	1
Предприятие № 4	1	0,97013	1	0,93557
Средна величина на индексите на консерватизъм	1	0,99253	1	0,98389

Както се вижда от табл. 4, общите индекси на консерватизъм на собствения капитал и на печалбата са равни на 1, т.е. преминаването към новата счетоводна база не оказва влияние върху размера на отчетената печалба и собствения капитал на предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г. Ако се вземат предвид корекциите, които не се дължат на прехода към МСС/МСФО, в собствения капитал и печалбата на предприятието се наблюдава слабо увеличение (общите индекси на консерватизъм са по-ниски, но близки до 1).

От предприятията във втората сравнителна група (преминали към МСС/МСФО за същия разглеждан период 2008 – 2014 г., които не са големи данъкоплатци и осигурители) при първото предприятие са наложени корекции, свързани с необходимостта от нетно отчитане на приходите от продажбата на ДМА и материали. Елиминирани са приходите от тези еднократни продажби и сумата на балансовата стойност на продадените активи в отчета за доходите и е признат единствено резултатът от сделката. В

резултат на тези корекции не са настъпили изменения в размера на собствения капитал или неразпределената печалба на предприятието.

При следващото предприятие (№ 3) са отписани разходи за бъдещи периоди и дългосрочни задължения, което би могло да се предположи, че е свързано с лихви по финансов лизинг и са рекласифицирани *извънредни приходи* като *други приходи*. В резултат на корекциите не се изменя размерът на собствения капитал или неразпределената печалба.

При последното предприятие от тази група (№ 4) са извършени основно рекласификации: към датата на прехода *други нетекущи активи* са рекласифицирани като *нематериални активи*; рекласифицирани са приходите и разходите в отчета за дохода съгласно изискванията на МСС/МСФО (включително отчетени извънредни приходи). Към края на сравнения период са отписани лихви по финансов лизинг, отчитани като разходи за бъдещи периоди, като е намалено съответното лизингово задължение и са рекласифицирани задължения. Корекциите не водят до изменения в размера на собствения капитал или неразпределената печалба на предприятието.

Табл. 5

Общ индекс на консерватизъм за предприятията, които не са големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2008 – 2014 г.				
	ОИКСК към 31.12. на сравнения период (корекции само в резултат на прехода)	ОИКСК към 31.12. на сравнения период (с включени всички корекции)	ОИКП към 31.12. на сравнения период (корекции само в резултат на прехода)	ОИКП към 31.12. на сравнения период (с включени всички корекции)
Предприятие № 1	1	1	1	1
Предприятие № 2	1	1	1	1
Предприятие № 3	1	1	1	1
Предприятие № 4	1	1	1	1
Средна величина на индексите на консерватизъм	1	1	1	1

Получените индекси на консерватизъм на собствения капитал и на печалбата, равни на 1 за предприятията, преминали към МСС/МСФО през периода 2008 – 2014 г. (вж. табл. 5), които не са големи данъкоплатци и осигурители,

гурители, показват неутралност по отношение на влиянието на счетоводните стандарти върху равнището на тези величини.

Извършеният анализ на оповестените счетоводни политики на разглежданите предприятия, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г., показва, че не се наблюдават значителни корекции в резултат на промяната на прилаганата счетоводна база. Най-често предприятията са извършвали рекласификации, които не водят до изменение в размера на собствения капитал и неразпределената печалба, поради което и общите индекси на консерватизъм на собствения капитал и на печалбата клонят към 1. По тази причина не са изчислени и частичните индекси на консерватизъм на собствения капитал и печалбата. По отношение на предприятията от основната извадка (общо 19 на брой, за 5 от които няма налични приложения към годишния финансов отчет за годината на преминаването към МСС/МСФО):

- при 8 предприятия няма извършени корекции (42,10% от общо 19 предприятия или 57,14% от предприятията, за които има наличен пълен годишен финансов отчет);
- 3 предприятия са оповестили, че са извършени само рекласификации (15,79% от общо 19 предприятия или 21,43% от предприятията, за които е публикуван пълният годишен финансов отчет);
- при 3 са наложени корекции в резултат на промяната на прилаганата счетоводна база (15,79% от всички 19 предприятия или 21,43% от предприятията, за които са налични приложенията към годишния финансов отчет).

В едно от 4-те предприятия, които са големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г., е извършена корекция, при това тя не произтича от промяната на приложимите счетоводни стандарти.

По отношение на 4-те предприятия, които не са големи данъкоплатци и осигурители, но са извършили преход към МСС/МСФО за периода 2008 – 2014 г., 1 от тях е извършило само рекласификации, 1 не е направило корекции, а 2 са извършили корекции, които обаче не са довели до изменение в размера на отчетените печалба и собствен капитал.

В заключение следва да се обобщи, че за периода 2002 – 2008 г. средният размер на собствения капитал по НСФОМСП/НСС представлява 92,17% от стойността на същия по МСС/МСФО, т.е. общият ефект от преминаването към МСС/МСФО се изразява в увеличаване размера на собствения капитал на изследваните предприятия с 7,83%, поради което може да се приеме, че НСС са по-консервативни от МСС/МСФО.

Що се отнася до периода 2009 – 2014 г. средната стойност на индекса

на консерватизъм на собствения капитал е 1,03, а на индекса на консерватизъм на печалбата е 1,002. И двете стойности са близки до, но по-високи от 1 (с 3,14%, респективно 0,22%), което показва слабо намаление на печалбата и собствения капитал, т.е. че МСС/МСФО са по-“консервативни“ от НСФОМСП/НСС.

В допълнение към горния анализ се изследва и промяната в рентабилността на собствения капитал при преминаване към МСС/МСФО, изчислен като съотношение на балансовата печалба към собствения капитал⁴⁸. Тъй като изследването има за цел да установи пълния ефект от преминаването, а не да се анализира в детайли рентабилността на отделните предприятия, в числителя се използва балансовата печалба, а не брутната счетоводна печалба или печалбата от обичайната дейност. Освен това при изчисленията е взет предвид общият размер на корекциите, извършени при преминаването към новата счетоводна база. За предприятията, преминали към МСС/МСФО през периода 2002 – 2008 г.⁴⁹, средното изменение на рентабилността е положително. По-конкретно такава е изменението при 7 предприятия; отрицателна промяна се отбелязва при 5 предприятия; за 1 предприятие не се наблюдава изменение, а за 2 предприятия показателят не е изчислен, тъй като не е налична стойността на балансовата печалба.

По отношение на предприятията, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г. (вж. табл. 6), се наблюдава изменение на коефициента на рентабилност само при 2 наблюдения (едното в положителна, другото в отрицателна посока), при 10 предприятия няма изменение, а за 7 няма необходимите данни за изчисление по НСС/НСФОМСП⁵⁰. При предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г. (вж. табл. 7), отново се наблюдава една положителна и една отрицателна промяна (за другите две предприятия няма достатъчно данни), а при тези, които не са големи данъкоплатци и осигурители, няма изменения в показателя за рентабилност при преминаване към МСС/МСФО.

48 Тодоров, Г. Финансово-счетоводен анализ на предприятието, Стено, Варна, 2005, стр. 266.

49 Филипова, Ф. и колектив. Прилагане на МСС/МСФО в България: състояние и резултати, изд. „Наука и икономика“ при ИУ – Варна, 2013.

50 Както беше посочено по-рано, за 5 от тях няма публикувани пояснителни приложения към финансовите отчети за годината на преминаване към МСС/МСФО. Въпреки това, с цел пълно обхващане на разглежданите предприятия, са изчислени и техните коефициенти на рентабилност, финансова автономност и финансова задлъжнялост по МСС/МСФО, макар и без възможността за сравнение със стойностите по НСФОМСП/НСС.

51 Не е налична информация за изчисляване на коефициента.

Табл. 6 Коефициенти на рентабилност, финансова автономност и финансова задлъжнялост за основната извадка от предприятия

Предприятия – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г.									
Предпри- ятие №/ Коефи- циент	Коефициент на рентабилност на СК			Коефициент на финансова автономност			Коефициент на финансова задлъжнялост		
	НСС	МСС	Изме- нение	НСС	МСС	Изме- нение	НСС	МСС	Изме- нение
№ 1	0,0215	0,0215	0,0000	0,7097	0,7097	0,0000	1,4090	1,4090	0,0000
№ 2	0,5149	0,6162	0,1013	0,1189	0,0986	-0,0203	8,4100	10,1381	1,7280
№ 3	⁵¹	0,8380	-	.	4,5730	-	.	0,2187	-
№ 4	0,2049	0,2049	0,0000	1,0367	1,0435	0,0067	0,9646	0,9583	-0,0062
№ 5	.	0,4563	-	.	5,2713	-	.	0,1897	-
№ 6	.	0,0220	-	.	0,3645	-	.	2,7432	-
№ 7	0,2927	0,2927	0,0000	1,6482	1,6482	0,0000	0,6067	0,6067	0,0000
№ 8	0,2068	0,2068	0,0000	4,5586	4,5586	0,0000	0,2194	0,2194	0,0000
№ 9	.	0,1353	-	.	0,3791	-	.	2,6381	-
№ 10	0,3429	0,3429	0,0000	0,0394	0,0394	0,0000	25,3789	25,3789	0,0000
№ 11	0,9520	0,9520	0,0000	0,0981	0,0981	0,0000	10,1967	10,1967	0,0000
№ 12	.	0,1698	-	.	3,7844	-	.	0,2642	-
№ 13	12,2500	-11,2857	-23,5357	0,0014	-0,0014	-0,0028	726,5000	-691,9048	-1418,4048
№ 14	1,0000	1,0000	0,0000	0,0291	0,0291	0,0000	34,3750	34,3750	0,0000
№ 15	.	0,1894	-	.	1,1877	-	.	0,8419	-
№ 16	.	0,0712	-	.	0,2775	-	.	3,6035	-
№ 17	0,0427	0,0427	0,0000	0,2139	0,2139	0,0000	4,6746	4,6746	0,0000
№ 18	0,4528	0,4528	0,0000	2,2708	2,2708	0,0000	0,4404	0,4404	0,0000
№ 19	0,0004	0,0004	0,0000	0,1533	0,1533	0,0000	6,5228	6,5228	0,0000
Средна аритме- тична стойност	1,3568	-0,2774	-1,9529	0,9065	1,4052	-0,0014	68,3082	-30,8677	-118,0569
Медиана	0,3178	0,2049	0,0000	0,1836	0,3791	0,0000	5,5987	1,4090	0,0000
Максимална стойност	12,2500	1,0000	0,1013	4,5586	5,2713	0,0067	726,5000	34,3750	1,7280
Минимална стойност	0,0004	-11,2857	-23,5357	0,0014	-0,0014	-0,0203	0,2194	-691,9048	-1418,4048

В допълнение към проучването на ефекта от прехода към МСС/МСФО върху собствения капитал и неразпределената печалба се анализират и коефициентите на финансова автономност (като съотношение между собствения капитал и пасивите⁵²) и финансова задлъжнялост (като съотношение на пасивите към собствения капитал⁵³) за отделните предприятия (вж. табл. 6 и 7). Целта е да се установи влиянието на прехода към МСС/МСФО върху дългосрочната платежоспособност и задлъжнялост на предприятията.

За предприятията, преминали към МСС/МСФО през периода 2002 – 2008 г.⁵⁴, се наблюдава подобряване на коефициента на финансова автономност при 8 от 15-те предприятия (53,33%), като при 2 от тях в резултат на преминаването стойността на коефициента преминава границата от 1-ца, т.е. собственият капитал вече покрива стойността на пасивите. В случаите на намаление на коефициента на финансова автономност (при 6 предприятия или 40%) не се наблюдава спадане под 1-ца. При едно предприятие не се наблюдава изменение.

Табл. 7 Коефициенти на рентабилност, финансова автономност и финансова задлъжнялост за сравнителните групи предприятия

Предприятия – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г.									
Предприятие №/ Коефициент	Коефициент на рентабилност на СК			Коефициент на финансова автономност			Коефициент на финансова задлъжнялост		
	НСС	МСС	Изменение	НСС	МСС	Изменение	НСС	МСС	Изменение
№ 1	.	0,8444	-	.	0,0598	-	.	16,7103	-
№ 2	0,2253	0,2164	-0,0089	0,7710	0,8026	0,0316	1,2970	1,2459	-0,0511
№ 3	.	.	-	.	.	-	.	.	-
№ 4	0,2945	0,3156	0,0211	1,2704	1,3095	0,0391	0,7871	0,7636	-0,0235
Средна аритметична стойност	0,2599	0,4588	0,0061	1,0207	0,7240	0,0354	1,0421	6,2399	-0,0373
Мегиана	0,2599	0,3156	0,0061	1,0207	0,8026	0,0354	1,0421	1,2459	-0,0373
Максимална стойност	0,2945	0,8444	0,0211	1,2704	1,3095	0,0391	1,2970	16,7103	-0,0235
Минимална стойност	0,2253	0,2164	-0,0089	0,7710	0,0598	0,0316	0,7871	0,7636	-0,0511

52 Тодоров, Г., цит. съч., стр. 154.

53 Пак там, стр. 154.

54 Филипова, Ф. и колектив. Прилагане на МСС/МСФО в България: състояние и резултати, изд. „Наука и икономика” при ИУ – Варна, 2013.

Предприятия, които не са големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г.									
Предприятие №/ Коефициент	Коефициент на рентабилност на СК			Коефициент на финансова автономност			Коефициент на финансова задлъжнялост		
	НСС	МСС	Изменение	НСС	МСС	Изменение	НСС	МСС	Изменение
№ 1	0,1420	0,1420	0,0000	1,2192	1,2192	0,0000	0,8202	0,8202	0,0000
№ 2	-0,0005	-0,0005	0,0000	1364,7692	1364,7692	0,0000	0,0007	0,0007	0,0000
№ 3	0,1774	0,1774	0,0000	6,3225	6,3225	0,0000	0,1582	0,1582	0,0000
№ 4	0,6022	0,6022	0,0000	0,424966	0,4260	0,0010	2,3531	2,3477	-0,0054
Средна аритметична стойност	0,2303	0,2303	0,0000	343,1840	343,1842	0,0002	0,8331	0,8317	-0,0014
Медиана	0,1597	0,1597	0,0000	3,7709	3,7709	0,0000	0,4892	0,4892	0,0000
Максимална стойност	0,6022	0,6022	0,0000	1364,7692	1364,7692	0,0010	2,3531	2,3477	0,0000
Минимална стойност	-0,0005	-0,0005	0,0000	0,4250	0,4260	0,0000	0,0007	0,0007	-0,0054

При по-голямата част от предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС през периода 2009 – 2014 г., не се наблюдават изменения в коефициентите на финансова автономност и финансова задлъжнялост (вж. табл. 6 и табл. 7). Отрицателно е изменението в коефициента на финансова автономност при две предприятия, положителна е промяната при 1 предприятие, а при 9 няма различия (за 7 предприятия няма необходимите данни за изчисление по НСС/НСФОМСП⁵⁵). Положителен е ефектът от преминаването върху показателя за финансова автономност при двете предприятия – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г., за които има данни. При три от предприятията, които не са големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г., не се наблюдава изменение, само за едно има положителна промяна.

Може да се обобщи, че при по-голямата част от предприятията не се наблюдават изменения в коефициентите на рентабилност на собствения капитал, на финансова автономност и на финансова задлъжнялост в резултат на преминаването към МСС/МСФО. Промените, които се срещат, не са еднопосочни и не се откроява ясно очертана положителна или отрицателна тенденция.

55 Както беше посочено, за 5 от тях няма публикувани пояснителни приложения към финансовите отчети за годината на преминаване към МСС/МСФО.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основните изводи от изследването и съпоставка на резултатите му с предходното подобно проучване на авторите са следните:

1. Получените резултати от *изследвани публични компании за периода 2002 – 2008 г. в предходното изследване на авторите по темата (Филипова и колектив, 2013)*⁵⁶ показват, че **общият ефект от преминаването към МСС/МСФО се изразява в увеличаване размера на собствения капитал на изследваните предприятия с 7,83%, т.е. НСФОМСП/НСС са по-консервативни от МСС/МСФО. Увеличение на собствения капитал се наблюдава при малко повече от половината предприятия (8 на брой или 53,33%), при 1 предприятие не се регистрира изменение, а при 6 предприятия (40%) резултатът е намаление в размера на собствения капитал. Общият ефект от преминаването към МСС/МСФО върху собствения капитал на участващите в извадката български публични предприятия не се различава значително, докато влиянието върху финансовите резултати е различно при отделните наблюдения. Най-големи различия се наблюдават по отношение на имоти, машини и съоръжения и отсрочени данъци, а измененията в другите резерви, провизиите, правителствените дарения и др. са еднопосочни при всички предприятия. Най-значими са корекциите във финансовите отчети в резултат на преминаване към МСС/МСФО по отношение на имоти, машини и съоръжения и отсрочени данъци (при 40% от предприятията), както и по повод на правителствените дарения (33,3% от предприятията), следвани от корекции на нематериалните активи и обезценки на търговски вземания (по 26,7%). Значителни по размер, но по-редки, са корекциите по отношение на провизиите. По отношение на останалите отчетни обекти ефектът от преминаването към МСС/МСФО за периода 2002 – 2008 г. не е толкова съществен.**

2. **Извършеният анализ на оповестените счетоводни политики на разглежданите предприятия, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г., и изчисляването на съответните показатели показват, че не се наблюдават значителни корекции в резултат на промяната на прилаганата счетоводна база. Най-често предприятията са извършвали **рекласификации**, които не водят до изменение в размера на собствения капитал и неразпределената печалба, поради което и общите индекси на консерватизъм на собствения капитал и на печалбата клонят към 1. По тази причина не са изчислени и частичните индекси на консерватизъм на собствения капитал и печалбата. Средната стойност на индекса**

⁵⁶ Филипова, Ф. и колектив. Прилагане на МСС/МСФО в България: състояние и резултати, изд. „Наука и икономика” при ИУ – Варна, 2013.

на консерватизъм на собствения капитал е 1,03, а на индекса на консерватизъм на печалбата е 1,002. И двете стойности са близки до, но по-високи от 1, което показва слабо намаление на печалбата и собствения капитал, т.е. че МСС/МСФО са по-“консервативни“ от НСФОМСП/НСС в рамките на периода 2009 – 2014 г. За разглеждания период общото намаление на собствения капитал е с 3,14% в резултат на прехода⁵⁷, докато за периода 2002 – 2008 г. то е в посока на увеличение в размер на 7,83%. Тези резултати са доста смуцаващи, имайки предвид, че след 2008 г. до момента е налице трайно изоставане в развитието на НСФОМСП и оттук – би следвало различията и корекциите при преминване към МСС/МСФО след 2008 г. да са по-значими. Липсата на подобни корекции, доминирането основно (дори при преобладаващата част от изследваните предприятия) и единствено на рекласификации в основните компоненти на финансовия отчет, **се предполага, че са в резултат на формално, непълно, дори неправилно прилагане на МСФО 1.** Затова и обект на следващи изследвания би могло да бъде измерване влиянието и последиците от неправилното преминаване към МСС/МСФО за българските предприятия.

Приложение 1

Информация за прехода към МСС/МСФО във финансовите отчети на разглежданите предприятия

⁵⁷ По-значителен би бил размерът на изменението – намаление на собствения капитал с 15,35%, ако се вземат предвид всички извършени от предприятията корекции, не само тези, произтичащи от смяната на счетоводната база.

N	Година на преминаване	Колона в отчета за финансовото състояние към датата на прехода	Встъпителен баланс в бележка (към датата на прехода)	Баланс (равнение) в бележка към 31.12. на сравнения период	Пояснение за прехода в счетоводната политика	Отделна бележка (обем)	Таблица с преизчисления	Корекции в резултат на прехода към МСС/МСФО	Други корекции (зрешки)
Предприятията – големи данъкоплатци и осигурителни, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г.									
1	2013	не	не	да	да	да – 4 страници	да	посочено, че не са необходими	
2	2009	не	не	да	не	да – 2 страници	да	разходи за бъдещи периоди (отписване)	да – обезценка на обездвижени материални запаси, отписване на вземания от клиенти, които не отговарят на определеното за актив, отписване на нетекущи активи, които не отговарят на опитанието за актив, доначислени доходи на персонала по МСС 19, отсрочени данъци
3	2009	да			няма публикувани приложения				

№	Година на преминаване	Колоната за финансовото състояние към датата на прехода	Встъпелен баланс в бележка (към датата на прехода)	Баланс (равнение) в бележка към 31.12. на сравнения период	Пояснение за прехода в счетоводната политика	Отделна бележка (обем)	Таблица с преизчисления	Корекции в резултат на прехода към МСС/МСФО	Други корекции (зрешки)
Предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г.									
4	2013	не	не	да	да	да – 1,5 страници	да	лихви по финансов лизинг като наемател и наемодател – отписване на лихвите, отчитани като финансови разходи и приходи за бъдещи периоди (в СК няма промяна)	
5	2012	не	не	не	да	не	не		
6	2011	не			няма публикувани приложения				
7	2014	да	не	не	да	не	не	посочено е, че не са необходими	
8	2012	да	не	не	да	да – 1,5 страници	не	посочено е, че не са необходими	
9	2010	не	не	не	не	не	не		
10	2013	да	да	да	да	да – 3,5 страници	да	посочено е, че са направени само рекласификации	

Изследване ефекта от преминаване към международните стандарти...

№	Година на преминаване	Колона в отчета за финансовото състояние към датата на прехода	Встъпителен баланс в бележка (към датата на прехода)	Баланс (равнение) в бележка към 31.12. на сравнителния период	Пояснение за прехода в счетоводната политика	Отделна бележка (обем)	Таблица с преизчисления	Корекции в резултат на прехода към МСС/МСФО	Други корекции (грешки)
Предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2009 – 2014 г.									
11	2009	не	не	не	да	да – 0,5 страници	не	посочено е, че са направени само рекласификации в представянето (не е пояснено какви)	
12	2012	да			няма публикувани приложения				
13	2009	не	да	да	да	да – 2,5 страници	да	посочено е, че са рекласифицирани разходите за бъдещи периоди като преоставени аванси на търговски контрагенти; начислени амортизации на машини, спрени от употреба	
14	2013	не	не	не	да	не	не	посочено е, че са направени рекласификации (разходи за бъдещи периоди)	

№ Пред-прия-тие	Година на преминаване	Колона в отчета за финансовото състояние към датата на прехода	Встъпелен баланс в бележка (към датата на прехода)	Баланс (равнение) в бележка към 31.12. на сравнителния период	Пояснение за прехода в счетоводната политика	Отделна бележка (обем)	Таблица с преизчисления	Корекции в резултат на прехода към МСС/МСФО	Други корекции (зрешки)
15	2012	не			няма публикувани приложения				
16	2013	не			няма публикувани приложения				
17	2014	не	не	не	да	да – 0,5 страници	не	посочено е, че не са необходими	
18	2010	не	да	не	да	да – 1 страница	не		
19	2013	не	не	не	да	не	не	посочено е, че не са необходими	
Предприятията – големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през 2008 г.									
1	2008	не	не	не	да	не	не		
2	2008	не	не	не	да	не	не	посочено е, че не са необходими	
3	2008	няма публикуван баланс	не	не	да	не	не		

Изследване ефекта от преминаване към международните стандарти...

№ Предприятие	Година на преминаване	Колона в отчета за финансовото състояние към датата на прехода	Встъпителен баланс в бележка (към датата на прехода)	Баланс (равнение) в бележка към 31.12. на сравнителния период	Пояснение за прехода в счетоводната политика	Отделна бележка (обем)	Таблица с преизчисления	Корекции в резултат на прехода към МСС/МСФО	Други корекции (грешки)
4	2008	не	не	га	га	га – 2 страници	га		направена промяна на ценката на полезния живот на текущи активи налага малене на начислените разходи за амортизация
Предприятията, които не са големи данъкоплатци и осигурители, преминали към МСС/МСФО през периода 2008 – 2014 г.									
1	2008	не	не	не	га	га – 0,5 страници	не		нетно отчитане на приходи от продажба на ДМА и материали (в СК няма промяна)

№	Година на преминаване	Колоната за финансовото състояние към датата на прехода	Встъпелен баланс в бележка (към датата на прехода)	Баланс (равнение) в бележка към 31.12. на сравнителния период	Пояснение за прехода в счетоводната политика	Отделна бележка (обем)	Таблица с преизчисления	Корекции в резултат на прехода към МСС/МСФО	Други корекции (зрешки)
2	2009	да	да	не	да	да – 0,5 страници	да	посочено е, че не са необходими	
3	2013	да	да	не	да	да – 2,5 страници	да	разходи за бъдещи периоди, други приходи (в СК няма промяна)	
4	2008	не (има ред в ОПСК с 0)	да	да	да	да – 3 страници	да	рекламация на други нетекущи активи към нематериални активи, рекламация на приходи и разходи в отчета за доходите, отписани разходи за бъдещи периоди по финансов лизинг (в СК няма промяна)	

-
- Callao, S., Jarne, J., Lainez, J. Adoption of IFRS in Spain: Effect on the comparability and relevance of financial reporting, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 16, Issue 2, 2007, pp. 148–178, Available at: <http://www.adoptifrs.org/uploads/Spain/Spain%20%20Callao%202007%20Journal-of-International-Accounting-Audi.pdf>
-
- Capkuna, V., Jeny, A., Jeanjeana, T., Weiss, L. Earnings Management and Value relevance during the mandatory transition from local GAAPs to IFRS in Europe, 2008, Available at: <https://ssrn.com/abstract=1125716>
-
- Christensen, H. B., E. Lee, and M. Walker Cross-sectional variation in the economic consequences of international accounting harmonization: the case of mandatory IFRS adoption in the UK. *The International Journal of Accounting* 42 (4), 2007: pp. 341-379.
-
- Comprix, J., K. Muller, and M. Stanford-Harris Economic Consequences from Mandatory Adoption of IASB Standards in the European Union. Penn State University Working Paper, 2003.
-
- Cordazzo, M. The impact of IAS/IFRS on accounting practices: evidences from Italian listed companies, 2008, Available at: <http://www.hec.unil.ch/urccf/seminar/Michela%20Cordazzo%20-%20Dec07.pdf>
-
- Cordeiro, R., Couto, G., & Silva, F. Measuring the impact of International Financial Reporting Standards (IFRS) in firm reporting: The case of Portugal. Working paper, University of the Azores, 2007.
-
- Daske, H., L. Hail, C. Leuz, and R. Verdi Mandatory IFRS Reporting Around the World: Early Evidence on the Economic Consequences. University of Chicago, Working Paper. 2007, Available at <https://ssrn.com/abstract=1024240>
-
- Dunne, T. et al. The implementation of IFRS in the UK, Italy and Ireland, *The Institute of Chartered Accountants of Scotland*, Edinburgh, 2008, Available at: https://www.icas.com/__data/assets/pdf_file/0013/10552/17-The-Implementation-of-IFRS-in-the-UK-Italy-and-Ireland-ICAS.pdf
-

-
- European Commission, Evaluation of the Regulation (EC) N° 1606/2002 of 19 July 2002 on the application of International Accounting Standards, Report from the Commission to the European Parliament and the Council, Brussels, 2015, Available at: http://ec.europa.eu/finance/accounting/docs/ias-evaluation/20150618-report_en.pdf
-
- Goodwin, J., Ahmed, K. The impact of international financial reporting standards: does size matter?, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 21 Iss: 5, 2006, pp. 460 – 475, Available at: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1556581&show=abstract>
-
- Gray, S. J. The impact of international accounting differences from a security-analysis perspective: Some European evidence. *Journal of Accounting Research*, 18, 1980, p. 64-76.
-
- Horton, J., Serafeim, G. Market response to and the value relevance of reconciliation adjustments from UK GAAP to IFRS GAAP: First evidence from the UK, 2006.
-
- Iatridisp, G. IFRS Adoption and Financial Statement Effects: The UK Case, *International Research Journal of Finance and Economics*, Issue 38, 2010, Available at: http://www.eurojournals.com/irjfe_38_12.pdf
-
- ICAEW, EU implementation of IFRS and the fair value directive: a report for the European Commission, 2007, Available at: http://ec.europa.eu/finance/accounting/docs/studies/2007-eu_implementation_of_ifrs.pdf
-
- ICAEW, The future of IFRS, Information for Better Markets initiative, 2012, Available at: <http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/future-of-ifrs.ashx>
-
- ICAEW, The effects of mandatory IFRS in the EU, 2014, Available at: <http://www.icaew.com/en/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/ifbm-reports/the-effects-ofmandatory-ifrs-adoption-in-the-eu>, <http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/effects-of-mandatory-ifrs-adoption-oct2014-execsum.ashx>
-

	ICAEW, The effects of mandatory IFRS adoption in the EU: a review of empirical research, 2015, Available at: http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/ifbm/effects-of-mandatory-ifrs-adoption-april-2015-final.ashx?la=en
	ICAEW, Moving to IFRS reporting: seven lessons learned from the European experience, 2015, Available at: http://www.icaew.com/~media/corporate/files/technical/financial%20reporting/ifrs/ifrs%20lessons%20learned/tecpln13897-7%20ifrs%20in%20the%20eu-final-web.ashx
Jermakowicz, E.	Effects of Adoption of International Financial Reporting Standards in Belgium: The Evidence from BEL-20 Companies, Accounting in Europe, vol. 1, Issue 1, 2004, p. 51-70.
Maystadt, P.	Should IFRS Standards be more „European“? Mission to reinforce the EU’s contribution to the development of international accounting standards Report, 2013, Available at: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/governance/reform/131112_report_en.pdf
O’Connell, V., Sullivan, K.	The impact of mandatory conversion to IFRS on the net Income of FTSEurofirst 80 Firms. The Journal of Applied Research in Accounting and Finance, 3, 2008, p. 17-26.
Osma, B. G. and P. F. Pope.	Strategic Balance Sheet Adjustments under First-Time IFRS Adoption and the Consequences for Earnings Quality, 2011, Available at: http://ssrn.com/abstract=1735009
Platikanova, P.	Market Liquidity Effects of the IFRS Introduction in Europe. University Pompeu Fabra Working Paper, 2007.
Tsalavoutas, I. and Evans, L.	Transition to IFRS in Greece: Financial Statement Effects and Auditor Size, Managerial Auditing Journal, Vol. 25, No. 8, 2010. Available at: http://ssrn.com/abstract=1329150

World Bank, Bulgaria – Report on the Observance of Standards and Codes (ROSC):accounting and auditing. Washington, DC: World Bank. 2008, Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/926011468239103767/Bulgaria-Report-on-the-Observance-of-Standards-and-Codes-ROSC-accounting-and-auditing>

Zambon, S.,
Cordazzo, M.

Accounting Soul Sisters? Implications of IFRS transition for company financial reporting in Italy and Germany, 2011, Available at: <http://www.hec.unil.ch/documents/seminars/dcc/579.pdf>
